

PUSULA DERGİSİ

by pusula media

ZAMAN VE HAFIZA

“Hatırlamak bir eylemdir”

www.pizzeria-79.com

TEL.: 0221 800 16 300
Luxembruger Str. 79, 50674, Köln - Almanya

İÇERİK

6

CEYHUN ÇEVİKZAMANIN YARASI:
HAFIZANIN KIRILGANLIĞI ÜZERİNE

12

MERVE ÇİDEMKENTSEL DÖNÜŞÜMÜN
SÖZSÜZ TARİHÇESİ

16

DAMLA YİĞİTHEDDA GABLER ZAMANIN VE
TEKİNSİZLİĞİN İÇİNDE NASIL KAYBOLDU

20

ÇAĞRI ÇANKAYAZAMANIN KATMANLARINDA
ZAMAN ALGISI

24

DILEK ÖZCANAZİZE PARESKEVİ VE
ESKİMEYEN ZAMANIN YOLCULARI

10

TALHA YİĞİTFATHER: ZAMAN, HAFIZA VE ÖZGÜRLÜĞÜN
KAYIP ALANLARI

13

SEVDA KIZILCA

ZAMANIN ESİRİ

18

NUH MUAZ

BİR ŞEHİRİARAMAK

21

NİMET YILANOĞLUZAMAN YOLCUSUNUN GÖZÜNDEN: ZAMANIN AKIŞI,
İNSAN ZİHNİNİN KAVRAYIŞI

25

KOZA ANTİK SAHAF İLE RÖPORTAJZAMANIN SESSİZ BEKÇİLERİ:
SAHAFLAR VE ANTİKACILAR

19

KÜBRA GÜRERHUDUTSUZ İMKÂNIN EŞİĞİNDE:
TANPINARLA ZAMAN VE HAFIZA ÜZERİNE

22

MERVE ÇİDEMZAMANIN YILMAZ TANIĞI:
BEYŞEHİR EŞREFOĞLU CAMİ

26

SUAY ARSEVEVREN OLAĞANÜSTÜ BİR
ZAMAN MAKİNESİ

Sunduğumuz Hizmetler

- ✓ Kartvizit Tasarımı
- ✓ Video Editi / Video Düzenleme
- ✓ Logo Tasarımı & Kurumsal Kimlik
- ✓ Dergi & Katalog Tasarımı
- ✓ Broşür ve El İlanı Tasarımı
- ✓ Kartvizit Tasarımı
- ✓ Website Tasarımı
- ✓ Facebook Meta Ads Yönetimi
- ✓ Sosyal Medya İçerik & Reklam Tasarımı
- ✓ Kurumsal Takvim ve Ajanda Tasarımı
- ✓ Promosyon Ürünleri (Tışört vb.)

Unsere Leistungen

- ✓ Visitenkarten Design
- ✓ Videobearbeitung
- ✓ Logoentwicklung & Branding
- ✓ Magazine & Kataloge Design
- ✓ Flyer & Broschüren
- ✓ Intelligent Chatbot Development
- ✓ Webdesign & Entwicklung
- ✓ Facebook Meta Ads Management
- ✓ Social-Media Design & Ads
- ✓ Kalender & Planer Design
- ✓ Merchandise Design(z. B. T-Shirts)

Markanız için Yeni Ufuklar **Pusula** ile Mümkün

TÜRKİYE'NİN FRANCHİSE LİDERİ !

3301 bayisi ile Türkiye'nin en fazla franchise noktasına sahip 1 numaralı markası!

Düşük yatırım ile Türkiye'nin en çok kazandıran markası **Komagene'nin Avrupa'da iş ortağı olmak ve yüksek kazanç elde etmek ister misiniz?**

komagene

maydem
traditional food

Magic
CHEE HOFTE

Kontakt +49 (0) 2203 574 71 50 / E-Mail franchise.europe@komagene.com

Pusula

Kültür ve Sanat Dergisi
(Kultur und Nachrichtenzeitschrift)
Jordanstr. 3 50321 Brühl
Telefon: 015758548112
info@pusuladergisi.com

Sahibi (Herausgeber)
Niyazi GEVREK

Genel Yayın Yönetmeni (Chefredaktion)
Tuba GEVREK ÇİFTÇİ

Yazı İşleri ve İçerik Sorumlusu (Redaktionsleitung)
Feride Özge YILMAZ
yazarpusuladergisi@gmail.com

Reklam Sorumlusu
(Anzeigenverkauf)
Ramazan DURAK
Telefon: 0176 47330914

Grafik Tasarım / Mizanpj
(Grafikdesign / Layout)
Kürşat GEVREK

Yayınlayan
(Verleger)
PUSULA Media

*Pusula Dergisi'nde yayımlanan yazıların tüm sorumluluğu yazarlarına, ilan ve reklamların sorumluluğu ise ilan sahiplerine aittir. Dergimizde yer alan görüşler, yazarların kişisel düşüncelerini yansıtır. Yazilar kaynak göstermeden hiç bir yerde yayımlanamaz.

Pusula (Kultur- und Nachrichtenzeitschrift) erscheint dreimonatlich und kostet 0,50 € pro Heft. Die Redaktion übernimmt keine Haftung für den Inhalt der erscheinenden Anzeigen und unverlangt eingesandte Manuskripte und Bilder. Nachdruck sowie die Herstellung von fotografischen Vervielfältigungen sind nur mit ausdrücklicher Genehmigung der PUSULA Media gestattet.

Mit Namen gezeichnete Artikel geben die Meinung des Verfassers wieder, die nicht mit der Redaktion identisch sein muss.

Abonnement:
Im Abonnement kommt PUSULA per Post direkt zu Ihnen nach Hause.

Jahresabo für 4 Ausgaben kostet nur 2 €. Die Zahlung erfolgt entweder auf Rechnung oder per Lastschrift.

Abo endet automatisch, keine Kündigung ist notwendig.

PUSULA DERGİSİ

by Pusula Media

Zaman, akıp giden bir nehir gibi...

Hafıza ise o nehrin kıyısına dizilmiş taşlar: Kimini su cılatayıp parlatmış, kimini yosun kaplamış, kimini ise akıntı sürükleyiip götürmüşt... Ve biz, her sayfasında anlam arayan insanlar, o taşların izini süren yolcularız.

Pusula Dergisi'nin bu dördüncü sayısında, "Zaman ve Hafıza" ekseninde bir yolculuğa çıktık. Bazen eski bir evin duvarında asılı bir fotoğrafta durduk, bazen tarihin derinliklerinde yankılanan bir haykırışı duyduk. Kimi zaman kişisel bir hatırlanın sıcaklığını sıydıktık, kimi zaman toplumsal hafızanın acıtan kırıntılarına temas ettiğ.

Çünkü hatırlamak, sadece geçmişe dönmek değil; bugünü anlamlandırmak ve yarını inşa etmektir.

Bu sayı; unutulamı animsamak, susamı konuşutmak, görmezden gelineni görünür kilmak için hazırlandı. Yazılarımıza sadece bireysel hafızayı değil, kültürel belleği de yokladık. Zamanın izlerini birer "tanıklık" olarak kayda geçirdik.

Pusula Dergisi olarak, her sayımızda olduğu gibi bu sayıda da yalnızca okumaya değil, düşünürmeye davet ediyoruz.

Zamanla yüzleşmeye, hafızıyla hesaplaşmaya ve belki de en çok kendimizle buluşmaya...

Yol arkadaşlığımız için teşekkür ederiz.

Pusula Dergisi Yayın Ekibi

QR Code okutarak
web sitemize gidebilirsiniz

PUSULA

Kültür ve Sanat Dergisi

İnternet sitemize giren **herkes**,
dergimizin **PDF formatına** **ücretsiz** olarak
ulaşabiliyor!

www.pusuladergisi.com adresinden direkt indirin,
çıkan sayılarımıza keyifle okuyun!

Markanızın Yönü Bizde!
"Pusula Dergisi" ile sesinizi doğru kitleye ulaştırın.

Çünkü **hedef kitlenizin** kalbine giden en **güvenilir** yol,
Pusula Dergisi'nden geçiyor.

ZAMANIN YARASI: HAFIZANIN KIRILGANLIĞI ÜZERİNE

Ceyhun Çevik

Zaman felsefesi, insan düşüncesinin en eski sorularından biridir. Antikçağdan itibaren felsefeciler, zamanın ontolojik statüsünü ve insan deneyiminin yerini tartışmışlardır. Özellikle Aziz Augustinus'un *Confessiones* adlı eserinde ortaya koyduğu zaman analizi, sonraki yüzyıllar boyunca hafıza ve kimlik tartışmalarının temel referans noktalarından biri olmuştur. Augustinus, zamanı "geçmiş-şimdî-gelecek" üçlüsü içinde deneyimlenebilir bir gerilim alanı olarak tanımlar; ancak bu üç boyuttan yalnızca "şimdî" fiilen vardır, geçmiş ve gelecek ise hafıza ve bekleni sayesinde bilinçte yer alır (Augustinus, *Confessiones*, XI). Bu yaklaşım, zamanı bir "yarık" ya da "yara" olarak düşünmeye imkân tanır: Geçmiş kaybolmuş, gelecek henüz gelmemiş, şimdi ise kaygan ve tutulamazdır.

Paul Ricoeur, *Memory, History, Forgetting* (2004) adlı çalışmasında Augustinus'un bu çözümlemesini geliştirerek zaman, hafıza ve kimlik arasındaki kırılgan ilişkisi sistematik biçimde inceler. Ricoeur için zamanın yarattığı bu "ontolojik yara", hafıza aracılığıyla tedavi edilmeye çalışılır fakat hafıza, yanlıtlılıklığı, ideolojik kullanımılara açıklığı ve unutma ile olan zorunlu ilişkisi sebebiyle hiçbir zaman kesin ve güvenilir bir köprü sunmaz. Dolayısıyla hafıza kimliğin sürekliliğini sağlamaya çabasının en önemli ama aynı zamanda en kırılgan aracıdır. Augustinus'a göre zamanın doğası, insan bilincinde üç ayrı boyutta ortaya çıkar: *memoria* (geçmişin anısı), *contuitus* (şimdinin dikkati) ve *expectatio* (geleceğin beklenisi). Bu üçlü yapı insanın zamansal varoluşunu belirler. Ancak Augustinus, bu boyutların bir tür "şimdide toplanma" deneyimi olduğunu vurgular, geçmiş yalnızca şimdiki hafıza aracılığıyla bilinir, gelecek şimdiki bekleni ile öngörülür, şimdi ise sürekli akıp gider. Bu nedenle zaman bilinçte "yaralı" ve eksik bir deneyimdir. Bu çözümleme hafızayı yalnızca bir psikolojik yeti değil, insan varoluşunun zamansallığını mümkün kıyan temel yapı olarak düşünmemize imkân verir. Hafıza, geçmiş ile gelecek arasındaki sürekliliği sağlayarak kimliğin inşasında merkezi rol oynar. Ricoeur, Augustinus'un zaman analizini başlangıç noktası alır, ancak modern epistemoloji ve tarih felsefesi çerçevesinde onu derinleştirir. Ona göre hafıza, üç bakımından kırılgandır:

Yanlıtlılıklık: Hafıza, her zaman yanlış anımsama, seçici hatırlama ya da boşluk riski taşırlar.

İdeolojik Manipülasyon: Toplumlar, kolektif hafızayı politik amaçlarla şekillendirebilir; böylece tarihsel anlatılar çarpitılabilir.

Unutma: Unutma, yalnızca bir kayıp değil, aynı zamanda kimliği kuran ve geçmişle başa çıkmayı sağlayan zorunlu bir süreçtir (Ricoeur, 2004, s. 412-437).

Ricoeur, hafızanın bu kırılgan yapısına rağmen, insanın kendilik deneyimini "narrative identity" (anlatı kimliği) kavramı ile temellendirir. Kimlik, sabit bir öz değil, hafıza ile unutma arasındaki gerilimden doğan bir anlatıdır. Augustinus'un çizdiği çerçevede zamanın yarısı, hafıza aracılığıyla taşınır. Ancak Ricoeur, bu taşımıayı "güvenilmez ama vazgeçilmez" bir süreç olarak yorumlar. Bireysel ve kolektif kimlik, hafızanın kırılganlığına rağmen ondan başka bir temele sahip değildir. Bu nedenle kimlik, sürekli yeniden müzakere edilen, parçalı ve anlatısal bir yapıdır. Hafızanın boşlukları ve unutmanın kaçınılmazlığı, kimliği eksilten değil, onu dinamik kıyan unsurlardır.

Hafızanın Kırılganlığı: Bireysel/Kollektif Hafıza, Yanlıtlılıklık, İdeolojik Manipülasyon

Hafıza, insanın geçmişle kurduğu ilişkinin en temel aracıdır; ancak aynı zamanda kırılgan, yanlıtlılık ve manipülasyona açık bir yapıya sahiptir. Ricoeur, *Memory, History, Forgetting*'de hafızanın güvenilir bir "geçmiş aynası" olarak düşünülemeyeceğini, bilakis sürekli yorum, seçim ve unutma süreçleriyle şekillendirdiğini vurgular. Bu yönüyle hafıza, epistemik bir güven sorunu taşırlar: hatırlama edimi, yalnızca "olmuş olan"ı çağırırmakla kalmaz, aynı zamanda olmuş olanı belli bir bağlam içinde yeniden kurar. Dolayısıyla bireysel hafıza, öznenin perspektifine, duygularına ve mevcut ihtiyaçlarına göre çarpitılabilir.

Maurice Halbwachs'ın geliştirdiği kolektif hafıza kavramı, bu kırılganlığı daha da geniş bir düzlemden ortaya koyar. Hiçbir birey geçmişin yalnız başına hatırlamaz; hafıza, toplumsal çerçeveler içinde, diğer bireylerle paylaşılan semboller ve anlatılar aracılığıyla biçimlenir. Bu durum, bireysel hatırlamanın dahi kolektif bağlamdan bağımsız düşünülemeyeceğini gösterir. Jan Assmann'ın "kültürel hafıza" kavramı da aynı yönde işler: toplumlar, ritüeller, metinler, anıtlar ve törenler aracılığıyla hafızayı kurar, korur ve yeniden üretirler. Ne var ki bu süreç, kaçınılmaz olarak seçici ve ideolojik bir karakter taşırlar.

İşte tam bu noktada hafızanın kırılganlığı, etik ve politik bir problem haline gelir. Zira kolektif hafıza yalnızca geçmişin aktarımı değil, aynı zamanda bugünkü ilişkileri içinde yeniden düzenlenen bir inşa faaliyetidir. Totaliter rejimler, ulus-devlet ideolojileri ya da çeşitli siyasal hareketler, hafızayı manipüle ederek toplumsal kimliği kendi çıkarlarına göre yönlendirebilir. Geçmişin "unutulması gereken" kısımları bastırılırken, "hatırlanması istenen" olaylar sembolik düzeyde abartılı ya da yeniden kurgulanır. Böylece hafıza, hakikatle bağımlı yitirerek ideolojik bir aygıt dönüşebilir.

Ricoeur, bu kırılganlığı salt bir zayıflık olarak değil, aynı zamanda insan varoluşunun yapısal bir koşulu olarak görür. Hafıza, hafıza ne mutlak doğruluk ne de mutlak yanlışlama sunar; o, her zaman yeniden kurulan, parçalı ve eksik bir yapı olarak geçmişle bugün arasında köprü kurar. Bu kırılganlığın kabulü, hafızayı daha sorumlu bir biçimde ele almayı mümkün kılar: hatırlamanın etik sorumluluğu, yalnızca bireyin değil, toplumların da taşıdığı bir yükümlülüktür.

Unutmanın İki Yüzü: Kayıp ve Sağaltım

Hafızanın kırılganlığı, kaçınılmaz olarak unutma olgusunu gündeme getirir. Ricoeur, unutmayı yalnızca hafızanın eksikliği ya da arızası olarak görmez; onun çift yönlü bir işlevi olduğunu savunur. Bir yandan unutma, geçmişin kaybını ve geri dönüşüslüğünü işaret eder; diğer yandan ise bireyin ve toplumun yaşamaya devam edebilmesi için gerekli bir sağaltım imkânı sunar. Unutmanın "kayıp" boyutu, insanın varoluşsal sınırlılığını açığa çıkarır. Her birey, yaşamı boyunca sayısız deneyim biriktirse de bunların yalnızca küçük bir kısmını hatırlayabilir. Unutulan deneyimler geri çağrılamaz ve bu durum hafızanın ontolojik olarak eksik, parçalı bir yapıya sahip olduğunu gösterir. Ricoeur'e göre bu eksiklik, zamanın tek yönlü akışının bir sonucudur: geçmişin tamamı elde tutulamaz, hafıza daima kayıplar üzerinden işler. Bununla birlikte unutma, yalnızca kayıp değildir; aynı zamanda sağaltıcı bir boyut taşırl. Açı veren anıların tamamen silinmesi imkânsız olsa da zamanla unutma süreci, bireyin bu anılarla baş edebilmesini, onları taşıyabilir bir hâle dönüştürmesini sağlar. Psikanalitik gelenek de bu yönyle unutmayı bir savunma ve uyum mekanizması olarak görmüştür. Ricoeur, bu sağaltıcı işlevin bireysel olduğu kadar kolektif düzeyde de geçerli olduğunu belirtir: toplumların geçmişte yaşadığı travmalar, ancak kısmi bir unutma ve yeniden anlamlandırma süreciyle taşınabilir hâle gelir. Ne var ki bu sağaltıcı yön, tehlikeli bir kayma potansiyeli de barındırır. Çünkü unutmanın politik ve ideolojik düzeyde araçsallaştırılması, geçmişin sorumluluklarını görünmez kılar. Örneğin; savaş suçlarının, soykırımların ya da devlet şiddetinin "unutulması", mağdurların adalet arayışını bastıran bir mekanizmaya dönüştürür. Bu noktada Ricoeur, etik bir ayırım yapar: sağaltıcı unutma, geçmişle yaşamayı mümkün kılan bir hafifleme süreci iken; manipülatif unutma, hakikatin üzerini örterek adaleti engeller.

Dolayısıyla unutma, unutma hem insanın varoluşsal bir zorunluluğu hem de etik açıdan sürekli sorgulanması gereken bir olgudur. Onun bu çift yönlü doğası, hafıza ile zaman arasındaki ilişkinin derin kırılganlığını bir kez daha gözler önüne serer.

Kimlik ve Anlatı: Ricoeur'ün Idem/Ipse Ayrımı, Anlatı Kimliği

Ricoeur'ün zaman ve hafıza tartışması, nihayetinde kimlik meselesinde düşümlenir. Çünkü hafıza yalnızca geçmişin temsili değil, aynı zamanda öznenin kendini nasıl gördüğünü ve başkaları tarafından nasıl tanıdığını belirleyen bir süreçtir. Bu noktada Ricoeur, kimlik kavramını iki farklı düzeyde ele alır: idem (aynilık) ve ipse (özdeşlik).

İdem kimlik, kişinin zaman içinde değişmeyen özelliklerini, süreklilığı ve tekrarı ifade eder. Örneğin; bir insanın biyolojik özellikleri, toplumsal kimliği veya karakteristik alışkanlıklarını boyutta yer alır. Buna karşılık ipse kimlik, kişinin kendine verdiği sözde, ahlaki sorumlulukta ve yaşam öyküsünü kurma biçiminde ortaya çıkar. Yani ipse, değişime rağmen öznenin kendisiyle kurduğu süreklilığı temsil eder. Ricoeur bu ayrımıyla kimliği durağan bir öz olarak değil, zamanın akışı içinde sürekli yeniden kurulan dinamik bir yapı olarak düşünür. Anlatı kimliği (narrative identity) tam da bu dinamikliğin kavramsal ifadesidir. İnsanlar, yaşamalarını bir hikâye örgüsü içerisinde anlatılarak kendi süreklilıklarını inşa ederler. Geçmiş deneyimler, bugünkü konum ve geleceğe dair projeler, anlatı formu sayesinde bütünlük kazanır. Bu noktada hafıza, anlatının hammaddesi; zaman, anlatının sahnesi; kimlik ise anlatının ürünü haline gelir. Böylece Ricoeur, Augustinus'un zamanın bilinc içindeki üçlü yapısına işaret eden görüşünü, kimliğin anlatısal inşasıyla bütünlüğe getirerek daha ileri taşır. Bu anlayış, bireysel olduğu kadar kolektif düzeyde de işlevseldir. Toplumlar da kendi tarihlerini bir "anlatı" aracılığıyla kurar; bu anlatılar, anlatılar hem kimlik duygusunu güçlendirir hem de siyasi ve kültürel aidiyetleri besler. Ancak anlatının seçici ve kurgusal yapısı, hafızanın kırılganlığına paralel olarak kimliğin de daima yeniden müzakere edilen bir inşa olduğunu gösterir. Dolayısıyla kimlik, mutlak bir öz değil, zaman, hafıza ve anlatının kesişiminde sürekli yeniden doğan bir süreçtir. Ricoeur için bu yaklaşımın etik önemi büyüktür: anlatı kimliği, bireyi geçmişin pasif bir taşıyıcısı olmaktan çıkarır, ona geleceği tasarlama ve kendine dair sorumluluk üstlenme imkânı verir. Böylece zamanın yarattığı kırılmalar, kimliğin yaratıcı bir biçimde yeniden inşasına zemin hazırlar.

Zamanın Yarasının Kapanmazlığı; Fakat Bu Yaranın Kimliğimizin Yaratıcı Kaynağı Oluşu

Zaman, Augustinus'un sezdiği gibi insan bilincinde hem apaçık hem de tanımlanamaz bir muamma olarak kalır. Ricoeur, bu muammayi hafıza, unutma ve kimlik kavramları üzerinden açıklayarak zamanın yarattığı kırılmayı daha görünür kılar. Geçmiş hiçbir zaman bütünüyle korunamaz; hafıza parçalı, unutma kaçınılmaz, anlatı ise seçici ve kurgusal bir işlev sahiptir. Bu yüzden insan, daima eksiklik ve kayıplarla yaşayan bir varlık olarak kalır. Zamanın yarası, tam da bu eksiklikten doğar: ne geçmiş tam olarak geri getirebiliriz ne de onu bütünlüğe unutabiliriz. Ne var ki bu yara yalnızca bir yoksunluk değil, aynı zamanda bir imkândır. Çünkü hafızanın kırılganlığı, unutuşun çift yönlü doğası ve kimliğin anlatısal inşası, insanı pasif bir varlık olmaktan çıkarıp yaratıcı bir özneye dönüştür. Kimlik, sabit bir özden ziyade zamanın açtığı yaralar üzerinde sürekli yeniden kurulan bir süreçtir. Birey ve toplum, geçmişin eksikliklerini ve kırılmalarını hikâyeler aracılığıyla aşmaya, onlardan anlatı üretmeye çalışır. Ricoeur'ün düşüncesi, böylece zamanın yarasının kapanmaz olduğunu kabul etmeye birelikte, bu yaranın etik ve varoluşsal bir üretkenlik kaynağı olduğunu da gösterir. İnsan, hatırlama ve unutma arasındaki gerilimde, kendisini yeniden kurgulama sorumluluğunu taşır. Bu sorumluluk, sorumluluk hem bireysel yaşamın bütünlüğünü hem de toplumsal kimliğin adalet ve hukuk arayışıyla beslenmesini sağlar. Son kertede, zamanın yarası kapanmaz; fakat tam da bu kapanmazlık, hafıza ile kimlik arasındaki yaratıcı gerilimi mümkün kılar. İnsan, eksikliğin ve kırılmmanın bilincinde olarak kendisini anlatısal bir özne şeklinde inşa eder; bu inşa, onun hem kırılganlığının hem de özgürlüğünün en derin ifadesidir.

THE FATHER: ZAMAN, HAFIZA VE ÖZGÜRLÜĞÜN KAYIP ALANLARI

Talha Yiğit

Zaman sadece bir saatin tık taklarından mı ibarettir? Ya da her gün eksilen takvim yapraklarından mı? Peki zamanı geçmiş, şimdi ve geleceğin ardışık olarak dizildiği doğrusal bir çizgi olarak mı kabul etmeliyiz? Bu üç boyutun birbirlerinden bağımsız ve kopuk olduğunu söylemek ne kadar doğrudur?

Kesin olarak bildiğimiz bir şey var ki ilk doğduğumuz andan itibaren geleceğe doğru ilerliyoruz. Ancak ileriye doğru attığımız her adım (yani insanın her an eylem içerisinde olma hali) yaşandığı an itibarıyle geçmişe dönüşüyor. Hem ileriye akarken hem de geçmişte izler bırakılan çift yönlü bir döngünün içindeyiz. Bu izlerin bazıları unutluverirken önemli olanlar ise hafızamızın bir odasında muhafaza ediliyor. Örneğin; gün içinde durduk yere herhangi bir kokuya, bir şarkıyla, bir resimle geçmişteki bir hatırlanızın zihninizde canlanıp şimdiki anı istila ettiği durumları yaşamışsınızdır. Sanki geçmişteki olayı yeniden yaşıyormuşsunuz gibi bir his ortaya çıkar. Fakat zihin “bu bir hatırlı,” uyarısıyla size şimdiki anda olduğunuzu hatırlatır. Aynı şekilde geleceğe dair umutların, kaygıların ve belirsizliklerin şimdiki anı istila ettiği durumları da yaşamışsınızdır. Yine aynı zihin “bu daha yaşanmadı,” uyarısıyla size şimdiki anda olduğunuzu hatırlatır. Dolayısıyla şimdiki an, çoktan geçmiş ve geleceğin etkisi altına girmiştir. Bu üç katmanı birbirinden bağımsız, çizgisel ve kopuk düşünmek hatalı olur.

Peki zihindeki bu hatırlatma kodu işlevsiz hale gelseyi nasıl olurdu? İşte The Father (2020) filmi, demans hastası olan Anthony'nin zihindeki karmaşıklığı anlatır. Zamanın, mekânın ve kişilerin sürekli kaydığını; hafızanın işlevini yitirmeye başladığı, demans rahatsızlığını biz seyircilerin de hissettiği aile bağlarının, yaşlılığın ve kayıpların işlendiği bir filmle karşı karşıya değil, adeta iç içeyiz.

Filmin yönetmeni Florian Zeller'dir. Kendisi bir tiyatro oyun yazarıdır. The Father filmi, kendi oyunu olan *Le Père*'den (2012) beyazperdeye uyarlanmıştır. Zeller, oyunu sinemaya uyarlama sürecinde Oscar ödüllü senarist ve tiyatro yazarı Christopher Hampton ile çalışmıştır. Filmden, demans hastası olan Anthony'nin zihinde yaşadığı karmaşık olaylara şahit oluyoruz. 2020 yılında prömiyerini yapan film, Oscar'da En İyi Uyarlama Senaryo ödülini alırken, filmdeki olağanüstü performansıyla Anthony Hopkins En İyi Erkek Oyuncu ödülinin sahibi olmuştur.

Öncelikle filmin yapısını inceleyelim. Filmin başlangıç sahnesinde Anthony ve kızı Anne'nin sahnelerini görürüz. Film ilk bakışta klasik anlatıya sahip gibi görünse de ilerleyen sahnelerde olayları Anthony'nin demans rahatsızlığı nedeniyle zihindeki karmaşık dünyadan görmeye başlarız. Olaylar parçalı hale gelir. Sahneler tekrarlanırken bir önceki sahnede gördüğümüz karakterlerin bir sonraki sahnede değiştigini fark ederiz. İzleyici olarak hangi zamana tanıklık ettiğimizi kavrayabilmekte zorluk yaşıraz. Yönetmen ve senaristin klasik anlatı düzenini bozup minimal bir anlatı ve dramatik kuralları yikan bir yapı tercih ettiğini anlarız. Böyle bir tercih yapmalarının sebebi, Anthony'nin yaşadığı demans rahatsızlığını izleyicilerin de yakından deneyimlemesini istemeleridir. İzleyici, değişen karakterlerle ve olaylarla

sürekli şartlı olarak

Anthony gibi zihinsel karmaşıklıkla boğuşturulur. İzleyici her ne kadar dışarıdan olayı kavramaya çalışsa da bir süre sonra yaşananları Anthony'nin zihin filtresinden izlemeye başlar.

ANTHONY, ZAMAN ALGISI VE KOLUNDAKİ SAAT

Filmin çoğu sahnesinde Anthony'nin kol saatiley olan ilişkisi dikkat çeker. Kızı Anne, Londra'ya yerleşeceğini söyleverdiğinde babasına bu süre zarfında bir bakıcı arar. Anthony ise bakıma ihtiyacı olmadığını, gayet sağlıklı olduğunu söyleyerek kızının bu teklifini reddeder. Eve gelen bakıcıları ise bezdirir ve her birinin saatini çaldığını iddia eder.

Kızı, babasının kol saatini banyoda sakladığını bilir. Fakat hastalığı nedeniyle sakladığı yeri unutan Anthony çoğu zaman saatini bulamaz. Peki Anthony neden saatini saklama gereksinimi duyar? Bunun elbette birçok cevabı olabilir. İlk akla gelen, bakıcıların hırsız olduğunu iddia ederek kızını buna inandırmaya çalışmasıdır. Fakat filmde saat detayına birçok sahnede tanık oluruz. Özellikle duygusal yoğunluğun yaşadığı son sahnedede saat ve zamana bakışını Anthony söyle ifade eder:

“Ama saatimin bileğimde olduğunu biliyorum, en azından bunu biliyorum. Yolculuğum için...”

Artık saat, onun için kendi hayatını ve zamanını kontrol edebileceği bir unsur haline gelmiştir. Dolayısıyla bir bakıcıyla yaşamak demek, onun denetimi altında olmak ve kendi hayatını yönlendirmesine izin vermek anlamına gelir. Saat saklama davranışını da özgürlüğünü

Filmi izlediğinizde ilerleyen sahnelerde demans rahatsızlığının Anthony'nin hafızasına sürekli oyular oynadığını şahit olursunuz. Her yeni güne uyandığında, dünkü mekân, karakterler, sabah ve akşam birbirine karışır. Bir sabah uyandığını görürüz fakat aslında kaç yıl öncesinin sabahına uyanmıştır; bu bile karşılmıştır. Geçmiş, şimdiyi istila etmiştir. Dolayısıyla Anthony'nin zihnindeki hafıza kodu işlevsiz hale gelmiştir.

Anthony ve Kapitalist Sistem İçinde Zaman Algısı

Modern çağda zaman, saat yardımıyla parçalara ayrılır. Günün başlangıcı ve sonu matematiksel olarak bellidir. Bu süre zarfında yapılacak planlama her ne kadar bireye bırakılmış gibi görünse de özellikle kapitalist sistem bu süreci bireyin iradesine bırakmaz. Doğum anından ölüm anına kadar insanın yaşamı, bu sistemin kışkırcı altındadır.

Bazı insanlar, bu sistemin içinden geçerken kapitalizmin temel dinamiklerini öğrenir. Sonrasında kendi yaşam düzenlerini kurmak amacıyla risk alarak sistemin dışına çıkmaya çalışırlar. Bu insanlar, zamanlarını başkasının tekeline bırakmak istemez. Bir süre sonra kendi zamanlarını yönetmeye başlarlar. Yaşadıkları hayat mücadele, yaratıcılık ve üretkenliğe dayalı olduğu için her anı farkındalıkla yaşarlar. Onlar için kendi iradeleriyle yönetikleri bir zaman ve aidiyet hissétikleri bir mekân vardır.

Sistemin dışına çıkmayanlar ise kendilerine dayatılan rutinin beraberinde getirdiği zihinsel körelmeyi yaşırlar. Bu körelme hafızayı da etkiler. Böyle insanlar, yaşlılıkla birlikte yaşamdan zevk alamaz, pişmanlıklar içinde kalırlar. Kendilerine ait bir zaman algısı ve aidiyet hissétikleri bir mekân duyusundan yoksundurlar.

Filmde Anthony karakteri de bu sistemin içinde kaybolmuş bir adamdır. Özellikle son sahnede söylediğii "Artık ne olduğunu bilmiyorum. Sen ne olduğunu biliyor musun? Benim kafamı yaslayacağım hiçbir yer yok artık." sözleri bunu açıkça gösterir. Aynı sahnede annesini özlediğini dile getiren Anthony, aslında en özgür ve en çok ait hissettiği zamanı özlemektedir. Bir başka sahnede Anthony, bakıcısına bir zamanlar dansçı olduğunu söyleyler. Bunu duyan kızı, babasına mühendis olduğunu hatırlatır. Anthony bu durumu inkâr etse de belki de o an geçmişte bir anı yaşırlar. Belki dansçılık gençlik çağındaki ideallerinden biridir. Ancak zaman özgürlüğünü kapitalizme teslim eden Anthony, demans hastalığıyla birlikte geçmişteki "keşke"lerini yeniden hatırlar.

Anthony, demansın etkisiyle hem zaman hem de aidiyet duygusunu yavaş yavaş kaybetmektedir. Şayet demans hastalığı olmasaydı bile, Anthony yine pişmanlıklarla dolu huysuz bir adam olarak kalacaktı.

Filmi modern bir tragedya olarak da okuyabiliriz. Biliyoruz ki klasik tragedyalarda kahraman kaderden kaçamaz. Anthony'de hastalığından kaçamaz. Bir süre sonra onu ele geçirir. Özellikle son sahnede annesi isteyerek ağlaması tragedya da olduğu gibi, "insanın en çiplak hali" olarak ele alınabilir.

Anthony'nin film boyunca tek huzur bulduğu yer, dinlediği müziklerdir. Sürekli demansla mücadele ettiği için zihni parçalıdır ve zaman algısını büyük ölçüde kaybetmiştir. Dinlediği klasik müzikler, onun anda kalmasını sağlar. Ayrıca müzik sayesinde kendi iradesiyle geçmişteki anılarına yolculuk yapabilir; böylece geçmişe, şimdinin penceresinden bilişli olarak bakar. Müzik, onun için güvenli bir liman ve özgürlük alanı olarak işlev görür. Her şeye ve herkese karşı bir dışavurumdur. Kaybettığı zaman, hafıza ve mekânı kısa süreliğine de olsa müzik sayesinde elinde tutar.

Filmde sabit bir zaman akışı yoktur. Olaylar bir karakterin sıradan bir günü gibi ilerlemez. Anthony'nin demans rahatsızlığı nedeniyle her sahne bizi geçmişte yaşanmış bir olaya götürür. Filmin zamansal ritmi, Anthony'nin hafızasına göre inşa edilmiştir. Biz izleyiciler, olaylara Anthony'nin baktıktan, onun zihinin filtresinden sürülerek tanıklık ederiz. Bakıcıyı, kazada ölen kızı Lucy'ye benzetmesi ya da kızı Anne'in birden farklı yüzlerle karşımıza çıkması, demansın "tanıymama" durumunu yansıtır. The Father yalnızca demans hastası Anthony'nin hayatını anlatmaz; aynı zamanda bizlere de onun yaşadığı kaybolmuşluğu hissettirir. Böylece film, zamanın sadece saatin tık taklarından ya da eksilen takvim yapraklarından ibaret olmadığını gösterir. Aksine hem ileriye doğru akarken hem de geçmişte izler bırakan çift yönlü, döngüsel bir zaman anlayışının içinde olduğumuzu hatırlatır.

Son olarak şu soruya yazımı bitirmek isterim:

"Bir gün Anthony'nin yerinde olursak, hafızamızın ve zamanın parçalanmasına karşı hayatta kalmamızı sağlayan gücü ne olurdu?"

KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN SÖZSÜZ TARİHÇESİ

Merve Çidem

Yıkık dökük bir ev: Taş duvarlar, kapıda asma, pencere önünde yoğurt kovasına dikilmiş çiçekler... Bahçesi viran olmuş ki vakityle ne çiçekler açmış ne çocuklar meyveye doymuştu o bahçede. Ne duvarı onarılır ne kapısı boyanır. Acaba içeride neler yaşanır? Bilinmez, o kapıları çalan var mıdır?

Kulağa bir masal gibi gelir ama zamanın behrinde, o evin kapısında çocuklar seksek oynardi. Annesi yumuş buyurunca, çocuk içерiden çiti kutusunu getirip kaldığı yerdən devam ederdi. Anneye bulaşığı çift sudan geçirip tepsisi yiğar, bulaşık suyunu yokuştan aşağı salardı. Bir de bakardınız yan komşu çıkarmış halıları, elde hortum ayakta lastik terlik köpük köpük yılanrıdı halılar. Tüm sokak şenlenirdi bir anda. Eline terliği alan koşardı halının başına.

Eğlenceye doyulup da halılar serilince duvara, aşağı sokaktan geçen dondurma arabası olurdu yeni eğlence. Çakmak çakmak gözlerle annelerine koşan çocuklar, kapınca parayı, dondurmacı amcanın etrafını sarar minik bedenler, çok değil iki top beyaz dondurmayla coşarlardı.

Kapılarda teyzeler örgü örter birbirine örneklə gösterirdi. Birinin elinde kendi boyunca seccade, hangi ara bu boy etmiş bilinmez. Ötekisi yakalayıverir bir kız eline tutuşturur kanaviçeyi, "Yaptığın banaya öğrendiğin sana."

Aradan yıllar geçti; evler eskidi, sokak köhnedi. Yüzüne bakılmaz oldu o çiçeklerin. Bir söylenti yayıldı mahalleye: "Kentsel dönüşüm gelmiş, tüm evler yenilenecekmiş!"

Haberi alan gelinin gözleri parladı birden, çok sevindi yalan yok kurtulacaktı şu köhne evden. Hortumla yıkasan temizliği göstermez, damı aksa yüzüne bakan olmaz.

Önce Yakup amca anlaştı müteahhitle, artık sobanın kovasını kaldırıramaz olmuştu. Beri yanda Hüsne teyze dedi, "Yok yok evimi bırakamam, o koca apartmanlarda ben asla yaşayamam." Söyledi söylemesine ya o da direnemedi daha fazla. İş makinaları girmesiyle mahalleye kâğıt gibi indiriverdi güzeli evleri.

Görmeliyiniz ne tez yıktılar da yapıverdi-leryerine, hepsi birbirinin tıpkısı ucubeleri.

O saatten sonra bir bir boşaldı evler, sanır-sın ruhları çekildi içinden. Mahalle gitgide ıssızlaşır oldu. Can çıkmadık yerden ümit kesilmezmiş, yine kaynatıldı çamaşırlar bir heves. Yeniden kuruldu düğün sofraları. Fakat bir şeyle eksiktı sanki. Düğün pilavının hasını Duran'ın Fadime yapardı, kına yakılırken Hayriye ninenin türküle-riyle ağlanmalydı ama olmadı. Bir sessizlik olduysa da adı tam olarak konulamadı.

Mahalleye yeni komşular taşındı, hepsi-nin altında son model araba. Topuklu ayakkabılarıyla görseniz ne caka ne caka. Yalnız nedense bir tuhaflık var ne bir tatl gülüş ne de merhaba. 4+1 yapmışlar evleri, Hüsne teyze yarı pişman yarı öfkeli. Kimse calmamış kapısını, 3 gün hasta yatmış soran olmamış halini hatırları. Yeni gelenlerden biri demiş bu "modern" apartmanların yanında tavukların işi ne? Ma-dem çok meraklılar dönseler ya köylerine!

Evlerinden vazgeçemeyenlerse seyretmeye yetindiler mahalledeki değişimi. Hoş, artık bunun mahalleye benzer bir yanı da kalmadı ya. Ne başı sıkışınca kapısını çalacağı komşusu, ne sokağın başından akan o temizlik kokusu... Çeşme başında yıkanan yünler, hele oradaki sohbetler gülüşmeler... Hepsi tarih oldu birer birer. Mahalle bakkalı ve veresiye defteri çoktan unutuldu. Yerini koca koca marketler aldı, veresiye de nedir burada her şey etiketli!

Bayramda dolaşılırdı tüm komşular kalmadı ne adet ne töre. Duydum ki Hüsne teyzenin torunu çocukluğunu arar olmuş son günlerde. Yerden yüksek oynarken kolunu kırıldığı o duvara bakınmış. Bahçesinden elma kopardığı teyzenin evini aramış gözleri, hani elini öpünce yeleginin cebine leblebi ilişiren teyze... Ne geceleyin avucuna yakılan kınanın kokusunu ne de dondurma arabasının gicirtisini bulabilmiş sokaklarda.

Zoraki ayakta kalan tek tük evler de yenildi zamana. Ne kentsel dönüşebildi ne de içinde bir yaşam barındırbildi. De- diler Muhlis amcaların arsada çok ortak varmış, kendisi de bu yıkıntıda daha fazla duramazmış. Pilimi pürtisini toplayıp gitmiş kızının evine. Geriye iki tattıyla dayanak yapılmış tozlu bir duvar kaldı, bir de yeşili solmuş eski bir kapı...

Seni sen yapan kökler o kapının arındı- daydı, dalya oynarken kurduğun dostluk- lar o sokakta... O sokakta atıldı tohumları beraberliğin.

Kentsel dönüşümü direnemedi sokak, önüğe geçemedi eskiyen zamanın ve kopup giden hatırlaların.

"Modernite" denildi adına. Çaresiz, boyun eğdi.

Sözşüz ve sessiz, hâl diliyle.

ZAMANIN ESİRİ

Sevda Kızılca

Göğsüne kadar uzamış sakalını kaçıdı. Kim bilir kaç yıllık sakalının içinde, zamanın anahtarını arar gibiydı. Mavi gözleriyle bana bakıp gülümsedikten sonra ayağa kalktı. İyice iki büklüm olmuştu. Arkaadaki tezgâhtan iki bardak çay doldurdu. "Senin işin uzun, tamir edemedim daha, bir çay iç hele." dedi gülümseyerek. Derin bir iç çekti. Ben orda yokmuşum gibi işine yumulurken, asılmış saatlere baktım. Hepsi ayrı bir vakti gösteriyordu. Merak ettim. "Bunlar satılık mı?" diye sordum. "Hayır. Hiçbirini değil. Ben saat tamircisiyim. Saat satıcısı değil. Onlardan bol var ancak bir tamirci ararsan kolay bulamazsan," dedi. Biraz kızılsak gibiydı. Bir süre sustum. Fakat gönlünü almak gerekiyordu. Bilirim yaşıtlar çabuk öfkelenirler, sonra da gönüllerinin alınmasını isterler. Şu kısacık sürede bu yaşı saat tamircisini bir akrabam gibi sevmiş, ona karşı bir sorumluluk hissetmeye başlamıştım. Sanki birazdan bu dükkândan çıksam, bir daha içinde olduğum ana geri dönmeyecektim. Bir daha beni hatırlamayacaktı. İlk defa görmüş gibi hoş geldin diyecek yeniden bir bardak çay dolduracaktı. Sonra ellerine bakıp ellerim, ellerim vücutumun saati diyecekti. Onlarca saat dolu bu eski dükkânda, bir şey insanı ani yaşamaya zorluyordu. Elinde olmadan zamanla birlikte akiyordun. Dayanamadım. "Haklısınız. Peki neden hepsi farklı bir saat gösteriyor? Yoksa ülkelere göre mi ayarlandı?" dedim. Haklıydım, ilgim gönlünü almıştı. "Yok yavrum. Bu saatler çıraklıktan beri biriktirdiğim saatler. Her biri tamir edildiği saatte kuruldu. Ne şanstır ki her birinin kurulduğu saat hayatında bir dönüm noktası olmuştur. Ne zaman bir saat kurup da astıysam şu duvara gözüme büyütücümi takar hayatıma dökerim masaya. Tek tek incelerim. Saatin hangi parçası sorunluysa bilirim ki hayatında bir yerde bir bozukluk, aksaklık vardır; üstüne düşerim. Fakat şu getirdiğin saat bir haftadan fazladır elimde. Ne yaptığım bir türlü sorununu anlayamadım. Bir saat çalışmıyorsa mekanlığında bir sorun vardır. Bir parçasının değişmesi gerekiyordur. Fakat bu saatin ne zembereğinde bir problem var ne de dişli takımında. Her birini aldım, tek tek yeni parçalarla değiştirdim olmadı. Elli yıllık ustalık hayatında bir ilk tıpkı benim gibi inanır misin bilmem," dedi. Ayağa kalktı iyice açılmış başını kaçıdı sonra yüzünden aşağı kaydırıldı elini. Birkaç kez ovaştırdı yüzünü. Canı sıkılmıştı besbelli, ne diyeceğimi bilemedim. Ceketinin cebinden piposunu çıkardı. Bir süre tutuşturmakla uğraştı. Benim için duran zaman, onun için akiyor gibiydı. Sonra neden bilmem ellerime baktım. "Eller insan vücutunun saatidir." demişti ilk geldiğimde. Üç gün sonra gelme-

mi tembihlemişi olsa bu dördüncü gelişimdi. Dönüp de beni hâlâ orada oturur görünce irkildi. Keyfi yerine geldi. "Seni unutmuştum yahu. Kusura bakma. Dur bir çay daha koyalım," dedi. Yeni bir bardak çayla geldi. "Madem esir ettim seni, öyleyse karşılığında bir şey vermek gereklidir. Bilir misin hayat her an, her dakika değişir. Şu saatlere bak her biri, ömrümün bir dönüsümünün temsilcisi. Şu içi beyaz romalı saat; o, eşimi kaybettiğimin zamanıdır. Şu altın sarısını evlendiğimizde kurmuştum. Rengarenk kadranlıyı kızım doğduğunda... Sarkaçlı olansa oğlum doğduğunda çünkü kendimi heybetli bir çınar gibi hissetmiş, dün yaya kök salmıştım," derin bir iç çekti bu öyle bir iç çekti ki birka nefes aldı arada. Piposundan bir nefes çektiğinden sonra, "Tam başının üstündeki dijital saat ise oğlum kaçip gittiğinde kurmuştum. Her şeyin zamanı ayrı işliyor. Bir oğlu oldu diye heybetli bir çınar gibi hissedilen babanın saat de içimde bir yerlerde, yillardır ondan haber alamayan babanın da..." bir süre sustuk yine. Ne desem yakışırı bu ana bilemedim yine. Ne çok bilemediyordu insan. Bilememenin zamanı da işliyordu demek ki. O gözündeki yaşı sildi. Ben boğazımı temizledim. Kendimi istemsizce ellerime bakarken buldum. Saat tamircisi de fark etti. "Eller" dedi "ellerim... Zamanın varlığının ispatıdır ellerim. Nefes almaktan yorulmuş hücrelerimin kanıtıdır zaman. Ben mi zamanım, zaman mı ben bilemem. Bu elli yıllık ustalık ömrümde pek çok saat gördüm. Durmuş zamanlara tanıklık ettim, durmak isteyen zamanlara da... zannederiz ki saatle zamanı ölçeriz olsa hayattır bizi ölçen dakikalara, saniyelere bölün. Ellerime bir bak. Sence zaman mıdır ellerimi bu hale soka?" soru sormuyordu, bir cevap da beklediği yoktu. "İstersen" dedim tepkisinden biraz korkarak "getirdiğim saat bir süre sende kalsın. Hoş acelesi yok ya kiraladığım evde bulup çalışır mı diye merak ettim. Belki sorunu neresindedir genişçe bir zamanda rahatça bulursun." Beni yanlış anlamasından çekinerek konuşmuştum. Hemen ekledim "Ben zaten sohbetini, çayımı sevdim diye geliyordum üç güne bir. Numaramı bırakıyorum tamir edince ararsın, gelir alırım." Gülümsedi üstünden bir yük kalkmış gibiydı. Bir kabullenmiş halindeydi sakalını yavaş yavaş kaçıdı. "İyi olur, çok iyi olur. Her şeyin bir zamanı var," dedi. Dönüp duvarda boş kalan yere uzun uzun baktı.

Asiatische & Arabische Feinkost Produkte

MUHAMMED
UMUCU

+49 163 972 8230
0221 293 633 40
www.ahsen-feinkost.de
info@ahsen-feinkost.de
ahsen.feinkost@gmx.de
Rodenkirchener Str. 152, 50997 Köln

HUDUTSUZ İMKÂNIN EŞİĞİNDE: TANPINAR'LA ZAMAN VE HAFIZA ÜZERİNE

Söyleşi: Kübra Gürer

Konuşan: Feride Özge Yılmaz

İnsan, hakikatin peşindehye daima bir “öteki”ne muhtaçtır. Tanpinar bunu, nesneler üzerinden anlatıyor; kurduğu dünyada insanlar, duygular, davranışlar, hepsi “şuur” denilen mekanizmayı oynatıyordu.

1. Tanpinar “Ne içindeyim zamanın / Ne de büsbütün dışında” derken bir eşikte durur. Sizi onun eserlerinde zaman ile eşya arasındaki bu eşikte yürümeye çağırın şey neydi?

Hayati anlama ve anlamlandırma yolculuğumda Tanpinar'la karşılaşmış olmak ve onun durduğu yerden manzarayı seyre dalmak benim için büyük bir nasipti. Varoluş sırrının peşindehydim bu konuda çalışmaya karar verdiğimde. İnsan, hakikatin peşindehye daima bir “öteki”ne muhtaçtır. Tanpinar bunu, nesneler üzerinden anlatıyor; kurduğu dünyada insanlar, duygular, davranışlar, hepsi “şuur” denilen mekanizmayı oynatıyordu.

Bu şuur ki, hayatı ve eşyaya sahip olmakla başlıyor. Eşya ise sıradan nesneler olmanın çok ötesinde, insanın her türlü hâlini ve hayalini içinde barındıran “hudutsuz imkânın eşiği” olarak değer kazanıyor. Bunu Tanpinar’ın düşünsel dünyasında büyük etkisi olan Gaston Bachelard’ın “uçsuz bucaksızlık” teorisile açıklamak istiyorum. Bu bakışla ruh, bir nesnede kendine bir uçsuz bucaksızlık yuvası bulur. Zaman geçmiş-şimdî-gelecek gibi sınırlarla bölünmez; insan, yekpare geniş bir ânın parçasıdır yaşamı deneyimlerken. İşte, bunun imkânı da eşyadadır.

2. Romanlarında sıradan bir nesne, çoğu kez “hafızanın saklı odası”na dönüşür. Sizce Tanpinar’ın dünyasında eşya, hatırlamanın hangi büyülü diliyle konuşur?

Eşya, Tanpinar’ın zamanla kurduğu diyalogun en güçlü temsilcisidir. Enstrümanlar mesâ, hâl yok eder, kahramanları hafızanın saklı odalarına götürür. Behçet Bey'in tamburu hâl denilen zaman platformunda acılarını zapt edip onda mâzisinin teessürlerini uyandırır. Kâinatın ahenginin bir parçası olarak görülen kudüm sesi, bu maddesiz âlemin bünyesinde inançtan teşekkür bir mahiyet ihtiva eder. Emin Dede'nin ney'i, şikâyetiyle, kozmik seyahatteki kahramanlara saadetin beyhude bir gâye olduğunu hatırlatır.

Diğer taraftan evlerin duvarlarını süsleyen hat levhaları ve resim tabloları, estetik birer obje olmanın ötesinde, bir medeniyet sözcüsü olarak kahramanların duyu ve düşünce dünyalarını açığa çıkarır. Mümtaz’ın Kapılıçarşı'yı türlü sıkıntılar ve düşüncelerle adımlarken gözlerinin “hüvesselimulalim” yazısına ilişmesi, oldukça büyüleyicidir. Müslüman bir medeniyetin teslimiyet kimliğini anımsatır okura. Eşyanın hafızası şahsiyet, kimlik, temsil gücü, estetik algı, inanç ve değerler açısından çok mühimdir bu anlamda.

3. Tanpinar’ın metinlerinde zaman bazen bir ânın sezgisi, bazen mâzinin hatırlası, bazen gerçek tarihin sayıfaları olarak karşımıza çıkarıyor. Zamanın bu katmanlı yapısına dair neler söylenebilir?

Tanpinar’ın zamanı, çizgisel değil; onda zaman daima iç içe geçmiş halkalar gibidir. Bazen bir ânın sezgisinde donar, bazen de bir medeniyetin birikimini kucaklar. Geçmiş, şimdî ve gelecek onun romanlarında ayrı ayrı durmaz; birbirine dokunarak örülür. Huzur’da bir yılı aşık zaman dilimini içeren olaylar ve detaylarla hemhâl olan okur, Tanpinar’ın aslında kurguyu yirmi dört saatlik bir çerçeveye sınırlandırdığını romanın sonunda fark eder. II. Dünya Savaşı'nın bir gün öncesi ve Mümtaz’ın son bir yılıaslında. Dönemi için orijinal bir tekniktir bu.

4. Tanpinar, “Her şey yerli yerinde / Bir günlük hülya için bile” diyerek eşyayı zamana bağlar. Ona göre geçmiş şimdiye çağırın güçlü eşyalar hangi sahnelerde belirir?

Buna pek çok örnek verebilirim. Benim için en etkileyicisi “Amentü levhası”ydı. Mümtaz ile Nuran’ın evlenmelerine bir hafta kalmıştı. Her şey yerli yerindeydi. Nuran, sordu: “Mümtaz, sen hakikaten evlenebileceğimiz inanıyor musun?” Her şey yerli yerindeydi, bir günlük hülya içinde bile. Mümtaz gözlerini duvardaki amentü levhasından ayırırken...

5. Tezinizde Tanpinar’ın zaman algısını Bergson’un süre kavramıyla açıkladığınızı görüyoruz. Sizce Tanpinar’ın zaman anlayışı, Batı düşüncesinin süre sezgisinden mi beslenir, yoksa doğunun içsel rüyasıyla mı derinleşir?

Bu ikisini birbirinden ayrı düşünmek mümkün değil. Bergson’un “süre” anlayışı, yani zamanın aksısanlığını ve içsel deneyimini anlatan kavram, Tanpinar için güçlü bir entelektüel arka plan oluşturuyor fakat Tanpinar bu süre sezgisini, doğunun rüya ve iç âlem kültürüyle yoğuruyor. Dolayısıyla ortaya Batı'dan aldığı kavramların Doğu'nun derin sezgisiyle birleştiği çok özgün bir zaman tasavvuru çıkmıyor.

6. Hafıza, yalnızca bireysel değil, aynı zamanda kolektiftir. Tanpınar'ın metinlerinde kişisel hatırlayış ile toplumun belleği nasıl yan yana durur?

Tanpınar'ın romanlarında bireysel hafıza daima toplumsal belleğe yaslanır. Mesela Mümtaz'ın kişisel anıları, aslında bir medeniyetin kaybına ve dönüşümüne de tanıklık eder. Yani bireyin hatırlayışi, kolektif bir geçmişin izlerini taşıır. Bu yüzden onun eserlerinde kişisel hafıza ile toplumsal hafıza arasında keskin bir sınır yoktur; yan yana, hatta çoğu zaman iç içe dururlar.

7. "Eşyayı bu kadar güzel bulduğum için hayattan boşanmış olabilirim," der Mümtaz. Bugün bizler, Tanpınar'ın eşyaya yüklediği bu anımlardan hangi hayat derslerini çıkarabiliriz?

Tanpınar bize şunu hatırlatıyor: eşya sadece işlevsel yönüyle değil, hatırlamak, anlamlandırmak ve hayatı daha derinden hissetmek için de vardır. Taşıldığı estetik değer ve zihniyet dünyası açısından kimlik ve şahsiyet ihtiyaç eder. Dolayısıyla eşya tercihlerimiz anlam dünyamızı şekillendirmesi, ruhumuzu beslemesi açısından büyük bir önem taşır.

8. Günüümüz insanı hız çağında yaşarken, Tanpınar'ın "yekpare geniş bir an" anlayışını nasıl karşılıyor olabilir?

Modern insan parçalanmış zamanlar içinde yaşıyor; geçmişe sıkışık kalmak, gündelik telaşlarda kaybolmak, gelecek kaygılarıyla ânının kıymetini kavrayamamak... Oysa Tanpınar'ın "yekpare geniş bir an" anlayışı, bize anı derinlemesine yaşamamın ihtiyacını hatırlatıyor. Mâziden atıye bütün ânları şimdinin gücüyle hissetmek. Bu, hızın ortasında bir tür sığınak gibi görünyor bana.

9. Tanpınar döneminde "süküt suikasti"ndan yakınıyordu. Oysa bugün hâlâ onun zaman ve hafıza arayışlarını konuşuyoruz. Bunu nasıl açıklıyorsunuz?

Tanpınar'ın meseleleri eskimiyor. Zaman, hafıza, kimlik, medeniyet...Bunlar sadece onun dönemine ait meseleler değil; bugün de hepimizin hayatına yön veren konular. Tanpınar'ın romanlarında dile gelen arayışlar, modern insanın parçalanmış hayatında hâlâ geçerliğini koruyor. Belki de bu yüzden, zamanında "süküt suikasti"na uğradığını söyleyen Tanpınar, bugün farklı kuşakların belleğinde her seferinde yeniden yankı buluyor.

10. Son olarak; eğer edebi metinleri birer "hafıza mekânı" olarak düşünecek olursak, Tanpınar'ın edebiyatımızdaki konumunu hangi imgeyle anlatmayı seçerdiniz?

Ben Tanpınar'ı bir ayna ile anlatmayı seçerdim çünkü onun romanlarına baklığımızda sadece kürmacea karakterleri ya da olayları görmeyiz; aynı zamanda kendi iç dünyamızı, bireysel hafızamızı ve toplum olarak taşıdığımız kültürel mirası da görürüz. Bu ayna, geçmişin izlerini bugüne taşı; bazen kişisel bir hatırlayı, bazen de kolektif bir belleği yansıtır. Tanpınar'ın edebiyatı bize hem kendimizi hem de ait olduğumuz medeniyetin zaman içindeki serüvenini gösteren bir yüzeydir ve her okuma, bu aynada başka bir yansımayı fark etmemize imkân tanır.

PUSULA

Kültür ve Sanat Dergisi

QR Code okutarak
web sitemize gidebilirsiniz

İnternet sitemize giren **herkes**,
dergimizin **PDF formatına ücretsiz** olarak
ulaşabiliyor!

Markanızın Yönü Bizde!

"**Pusula Dergisi**" ile sesinizi doğru kitleye ulaştırın.

www.pusuladergisi.com adresinden direkt indirin,
çıkan sayılarımıza keyifle okuyun!

Çünkü **hedef kitlenizin** kalbine giden en **güvenilir** yol,
Pusula Dergisi'nden geçiyor.

Sunduğumuz Hizmetler

- ✓ Kartvizit Tasarımı
- ✓ Video Editi / Video Düzenleme
- ✓ Logo Tasarımı & Kurumsal Kimlik
- ✓ Dergi & Katalog Tasarımı
- ✓ Broşür ve El İlanı Tasarımı
- ✓ Kartvizit Tasarımı
- ✓ Website Tasarımı
- ✓ Facebook Meta Ads Yönetimi
- ✓ Sosyal Medya İçerik & Reklam Tasarımı
- ✓ Kurumsal Takvim ve Ajanda Tasarımı
- ✓ Promosyon Ürünleri (Tişört vb.)

PUSULA DERGİSİ

by *Pusula Media*

Markanız için Yeni Ufuklar **Pusula** ile Mümkün

Unsere Leistungen

- ✓ Visitenkarten Design
- ✓ Videobearbeitung
- ✓ Logoentwicklung & Branding
- ✓ Magazine & Kataloge Design
- ✓ Flyer & Broschüren
- ✓ Intelligent Chatbot Development
- ✓ Webdesign & Entwicklung
- ✓ Facebook Meta Ads Management
- ✓ Social-Media Design & Ads
- ✓ Kalender & Planer Design
- ✓ Merchandise Design(z. B. T-Shirts)

Rufen Sie uns an oder schreiben
Sie uns auf WhatsApp

+49 157 858 481 12

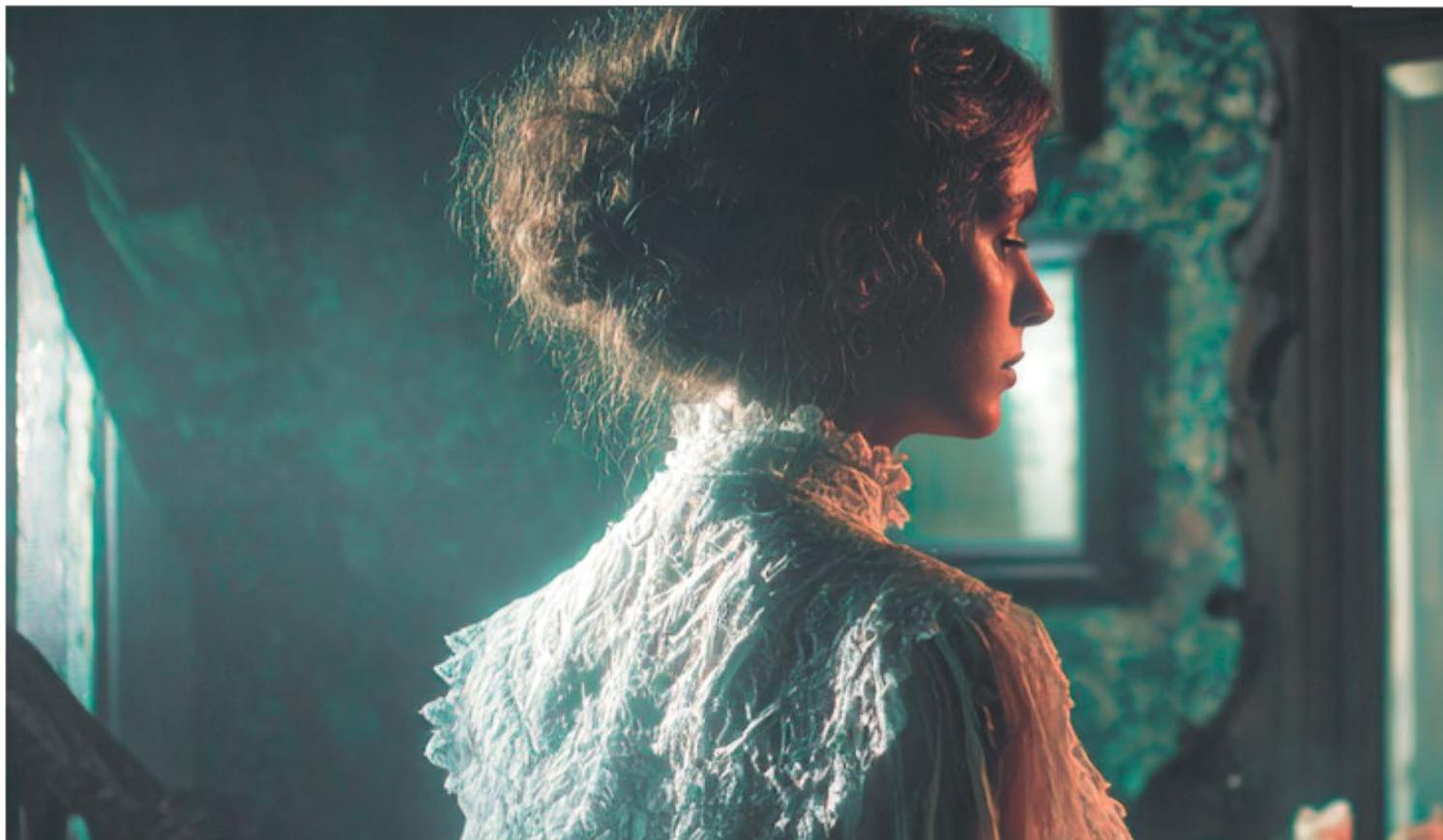
Entdecken Sie mehr online
www.pusuladergisi.com

Folgen Sie uns
[@pusuladergisipm](https://www.instagram.com/pusuladergisipm)

Schreiben Sie uns
pusuladergisi.com@gmail.com

HEDDA GABLER ZAMANIN VE TEKİNSİZLİĞİN İÇİNDE NASIL KAYBOLDU?

Damla Yiğit

Henrik Ibsen, kendi döneminde eleştirel rasyonalizm anlayışının tiyatrodaki öncüsü olan gerçekçi yazarlarından birisidir. 1828 yılında Norveç'te doğan yazar, ailenin beş çocuğunun en büyüğüdür. Babasının iflas etmesinin ardından okulu bırakıp çalışmaya başlar. Tıp öğrenimi görmek isterken yazar çevresinden birçok kişi ile tanışır ve ilk oyunu olan Katalina'yı yazar. Fazla ilgi görmeyen bu eserin ardından Norveç tiyatrosunda sahne ozanı olarak işe başlayıp, oyun yazmaya ağırlık verir. Tiyatroda maddi zorlukların yaşandığı dönemde "Tatlı İsteyenler" adlı oyunu oldukça ilgi görür. İlk büyük oyunu olan "Brand" ve "Peter Gynt" oyununu yazar Ibsen, artık adından söz ettirmeye başlamıştır. Hedda Gabler'i yazdığında ise oldukça eleştiri alır. Modern topluma ve insanlığa birçok eleştiri getirdiği için tepki görür. Kadınların toplumdaki yerini önemseyen ve bunu oyunlarında kullanan ilk yazardır. Kadınların sosyal ve toplumsal birçok alanda yer bulması için çalışmalar yapmıştır.

Hedda Gabler, Ibsen'in yazdığı idealist karakterlerin aksine idealist olmayan bir karakterdir. Güzelliğinin yanı sıra zorba bir tarafı da vardır. Korkaklığını yemek için başkalarından öç almayı, küstahlık etmeyi ve aşağılamayı kötü saymaz. Hedda, asker bir babanın kızıdır. Evliliği toplumun olması gereken bir davranıştı olarak gördüğü için evlenir. Onun zihninde aşk için yapılacak bir evlilik yoktur. Tesman ile uzun bir balayından dönen Hedda artık yeni hayatına alısmak zorundadır. Tesman yaptığı çalışmalar ile terfi almak üzere olsa da Lövborg onun rakibidir. Geçmişte Hedda ile bir yakınlaşması olan Lövborg ders verdiği okulda çocuklara dadılık yapan Thea ile tanışır ve evlenir. İçkiye düşkünlüğünü ve çapaklığını bir kenara bırakın Lövborg, bir kitap yazar ve bu kitap oldukça beğenilir. İkinci kitabın nüshası hazır haldeyken ortadan kaybolur. Thea onun yeniden içkiye başlayacağını düşünerek oyalanması için eski arkadaşı olan Tesman'dan yardım ister. Onlar da evlerine davet ederler. Lövborg ve Hedda karşılaşınca geçmiş geri gelir. Bir zamanlar hor gördüğü kız onun eşi olmuştur ve yazdığı kitap ile kocasının yerine gelebilecektir. Yazının bir nüshasını yakan Hedda, babasının tabancasını verdiği Lövborg'un intihar ettiğini öğrenir. Thea, Tesman ile kocasının yanın sayfalarını yeniden oluşturmaya başlar. Hedda kendini kenara itilmiş her şeyi kaybetmiş gibi hisseder ve babasının tabancası ile intihar eder. Hedda Gabler, hiçbir ideale sahip değildir. İdealsiz hayatı onu bir evliliğe sürükleme ve ilk tekinsizliğini orada yaşamıştır. "Acaba buraya ait miyim?" diye düşünmektedir. Kendi geçmiş, babasının asker kökeni, silahları ile yaptığı ileri geri atışlar ruhundaki dengesizliğin göstergesidir. Küstah tarafı herkesi aşağılarken, içindeki yalnız insanı su yüzüne çıkarır. Thea'nın saçlarını yaktırmakla tehdit ettiği günler bir gün gelip kapısını çalmasıdır. Lövborg babasının silahıyla intihar etmiş ve silahı verdiği için suçu hale gelmiştir. Hayatın korkularını hiçbir adım atamadan geçiren Hedda'nın artık dayanağı kalmamıştır. Silahları sevmesi, sürekli çevreye ateş etmesi içindeki korkulardan bir kurtuluş gibidir. Bugün aynada kendini gördüğü Hedda, geçmişte yaptıklarından dolayı bu haldeydi. Akan nehirdeki suyun değişimi gibi o da yaşadıklarından bu hali almıştır. Thea şimdi buradadır ve karşısına dikilmiştir. Artık iki yetişkin kadın olarak karşı karşıyadırlar. Bergson'un zaman felsefesinde geçen zamanın ve anıların bir anda geri gelişile birlikte böyle bir tekinsizlik anında gerçekleşmiştir. Hedda yabancısı olduğu bir dünyaya eğlenceli bir balayı dönüsü düşmüş ve tekinsizce ettiği tehditin içinde kendini bulmuştur. Geçmişte Lövborg ile olan ilişkisi bugün ikisini de yok etmiştir. Belleğin geçmişten şimdiye köprü olduğu bir anda bastırılan geçmişin karşısına çıktıığında savunmasız kalan Hedda, intihar ile özgürlüğe kavuşmuştur.

Henrik Ibsen, kendi döneminde eleştirel rasyonalizm anlayışının tiyatrodaki öncüsü olan gerçekçi yazarlarından birisidir. 1828 yılında Norveç'te doğan yazar, ailenin beş çocuğunun en büyüğüdür. Babasının iflas etmesinin ardından okulu bırakıp çalışmaya başlar. Tıp öğrenimi görmek isterken yazar çevresinden birçok kişi ile tanışır ve ilk oyunu olan *Katalina'yı* yazar. Fazla ilgi göstermeye bu eserin ardından Norveç tiyatrosunda sahne ozanı olarak işe başlayıp, oyun yazmaya ağırlık verir. Tiyatroda maddi zorlukların yaşandığı dönemde "Tatlı İsteyenler" adlı oyunu oldukça ilgi görür. İlk büyük oyunu olan "Brand" ve "Peter Gynt" oyununu yazar Ibsen, artık adından söz ettirmeye başlamıştır. *Hedda Gabler'i* yazdığında ise oldukça eleştiri alır. Modern topluma ve insanlığa birçok eleştiri getirdiği için tepki görür. Kadınların toplumdaki yerini önemseyen ve bunu oyunlarında kullanan ilk yazardır. Kadınların sosyal ve toplumsal birçok alanda yer bulması için çalışmalar yapmıştır.

Hedda Gabler, Ibsen 'in yazdığı idealist karakterlerin aksine idealist olmayan bir karakterdir. Güzelliğinin yanı sıra zorba bir tarafı da vardır. Korkaklığını yenmek için başkalarından öç almayı, küstahlık etmeyi ve aşağılamayı kötü saymaz. Hedda, asker bir babanın kızıdır. Evliliği toplumun olması gereken bir davranıştı olarak gördüğü için evlenir. Onun zihinde aşk için yapılacak bir evlilik yoktur. Tesman ile uzun bir balayından dönen Hedda artık yeni hayatına alışmak zorundadır. Tesman yaptığı çalışmalar ile terfi almak üzere olsa da Lövborg onun rakibidir. Geçmişte Hedda ile bir yakınlaşması olan Lövborg ders verdiği okulda çocuklara dadılık yapan Thea ile tanışır ve evlenir. İkiye düşkünlüğünü ve çapkınlığını bir kenara bırakın Lövborg, bir kitap yazar ve bu kitabı oldukça beğenilir. İkinci kitabın nüshası hazır haldeyken ortadan kaybolur. Thea onun yeniden ikiye başlayacağını düşünerek oyalanması için eski arkadaşı olan Tesman'dan yardım ister. Onlar da evlerine davet ederler. Lövborg ve Hedda karşılaşınca geçmiş geri gelir. Bir zamanlar hor gördüğü kız onun eşi olmuştur ve yazdığı kitap ile kocasının yerine geçebilecektir. Yazının bir nüshasını yakan Hedda, babasının tabancasını verdiği Lövborg'un intihar ettiğini öğrenir. Thea, Tesman ile kocasının yanın sayfalarını yeniden oluşturmaya başlar. Hedda kendini kenara itilmiş her şeyi kaybetmiş gibi hisseder ve babasının tabancası ile intihar eder. *Hedda Gabler*, hiçbir ideale sahip değildir. İdealsiz hayatı onu bir evliliğe sürüklemeş ve ilk tekinsizliğini orada yaşamıştır. "Acaba buraya ait miyim?" diye düşünmektedir. Kendi geçmişi, babasının asker kökeni, silahları ile yaptığı ileri geri atışlar ruhundaki dengesizliğin göstergesidir. Küstah tarafı herkesi aşağılarken, içindeki yalnız insanı su yüzüne çıkarır. Thea'nın saçlarını yankmakla tehdit ettiği günler bir gün gelip kapısını çalmıştır. Lövborg babasının silahıyla intihar etmiş ve silahı verdiği için suçu hale gelmiştir. Hayatın korkularını hiçbir adım atmadan geçiren Hedda'nın artık dayanağı kalmamıştır. Silahları sevmesi, sürekli çevreye ateş etmesi içindeki korkulardan bir kurtuluş gibidir. Bugün aynada kendini gördüğü Hedda, geçmişte yaptıklarından dolayı bu halededir. Akar nehirdeki suyun değişimi gibi o da yaşadıklarından bu hali almıştır. Thea şimdi buradadır ve karşısına dikkilmiştir. Artık iki yetişkin kadın olarak karşı karşıyadırlar. Bergson'un zaman felsefesinde geçen zamanın ve anıların bir anda geri gelişile birlikte böyle bir tekinsizlik anında gerçekleşmiştir. Hedda yabancı olduğu bir dünyaya eğlenceli bir balayı dönüsü düşmüş ve tekinsizce ettiği tehditin içinde kendini bulmuştur. Geçmişte Lövborg ile olan ilişkisi bugün ikisini de yok etmiştir. Belleğin geçmişten şimdide köprü olduğu bir anda bastırılan geçmişin karşısına çıktığında savunmasız kalan Hedda, intihar ile özgürlüğüne kavuşmuştur.

BİR ŞEHİRİ ARAMAK

Nuh Muaz

Bazı şehirler yalnızca gidilecek yerler değildir; bazıları, durulacak, susulacak, hatırlanacak yerlerdir. Bir haritanın kenarında, bir hatırın ortasında ya da bir kelimenin kıyısında yaşarlar. Ve bazen, tam da içimizde saklı bir taş gibi yer ederler. Onlara varmak için yollar yetmez; yürümek, duymak, susmak ve hatırlamak gereklidir.

Bir şehir, yere değil tarihin omzuna basarak yüründüğünde başlar. Taşları yalnızca kaldırırmadır; bir secdenin sabrıdır, bir duanın izi, bir medeniyetin kalbidir. Her taş, üzerine eğilen bir niyetin, altından geçen binlerce adının hatusunu taşıır. Gözle görünmeyecek gönülle gören için taşın da bir ruhu vardır. Çünkü taş, sadece yerle bir olan değil; yerle bir olarak anlam bulan bir varlıktır.

Ama şehir dediğin sadece taş değil, aynı zamanda bir sestir. Bir sabah ezanı, bir kapı gıcırtısı, bir çocuk kahkahası... Duyduğumuz sesler sadece kulagımıza değil, içimize de dokunur. Çünkü ses, mekânın hafızasıdır. Zamanla susar ama kaybolmaz; yankı olur, içimize siner. Gönül duymadıkça şehir konuşmaz.

Ve her şehir, bir gölge taşır yanında. Bu gölge, güneşin değil zamanın izidir. Bazen bir çınarın altında geçmişin fisıldalar, bazen bir avluda çocukluğunumu hatırlatır. Gölge, varlığın bir başka yüzüdür. Onunla yürüyen şehirler, kendi zamanlarını inşa eder. Gölgesiz şehirlerde düşüncesiz, hafızasız, telaşlı olur.

Şehir, yürüken anlaşılır. Arabayla geçip gidilen değil, adım adım içine girilen bir varlıktır. Her adım bir cümledir; sokaklar, zamanın satır aralarıdır. Bir adım, geçmişe dokunur; bir diğerى geleceğe iz bırakır. Yavaş yürüyenler, duvarın çatlığındaki zamanı selamlar. Ve bir şehri sevmek, onunla yürümekle başlar.

Ama isim... Ah, ismin hatırlası başka. Bir şehir, ismiyle can bulur. Bazı şehirler vardır ki, onların adını duyduğunuzda sizde bir kırırtı olur. Gitmemişseniz bile özlemisinizdir. Çünkü isim, şehrin ilk adıdır; bir çocuğun "Bursa" yazarken kalemine sinen tarih, bir annenin "Erzurum" derken yüzüne yerleşen sabır gibidir. İsmi unutulan şehir, hafızasını yitirmiş insana benzer.

Ve bazı şehirler vardır, haritada yalnızca bir nokta, ama içimizde koca bir dünyadır. Gidilmemiştir ama içimizde yaşar. Kapısı açık gibidir ama eşiği hatırayla doludur. Bir şehir uzaklaşıkça büyür; ulaşılmadıkça kıymet kazanır. Bazen bir şehir, bir dua kadar yakındır ama bir suskuluk kadar uzaktır.

İnsan bazen bir taşın önünde durur, bir sesin kıyısında bekler, bir gölgenin peşinden yürüür, bir ismi mirıldanır... Ve fark eder ki, şehir dediği şey dışında değil, içерidedir. Çünkü her şehir, insanın kendi hatırlasına açılan bir kapıdır.

Belki de bir şehri aramak, aslında kendini aramaktır. Ve şehirler, bu arayışın sessiz ama dirayetli tanıklarıdır. Her taşta bir sabır, her adımda bir yoneliş, her seste bir yankı, her gölgede bir iz, her isimde bir hatırlıktır ve her uzaklıkta bir özlem vardır.

Ve bir gün bir taşın önünde durursanız, bir sesin kıyısında bekler, bir adımda geçmiş bulur, bir gölgede kendinize rastlarsanız...

Susun.

Çünkü o şehir size bir şey anlatmak üzeredir.

ÇOCUKLUĞUMUN ZAMANI: HATIRALarda SAKLI EVLER

Niyazi Gevrek

Zamanın nasıl geçtiğini anlamazdık ama her taşın, her çatlaşın, her duvarın hafızası olduğunu erken yaşta öğrenmiştık. O evler, sadece barınmak için değildi; onlar bizim kimliğimizi yoğunan sessiz tanıklardı. Tahta pencerelerinden umut sızardı, soba borularından direnişin dumanı yükseldi.

Çocukluğunun zamanı, taş yokuşlardan, sisli sabahlardan ve omzuma yüklenen sorumluluklardan ibaretti. Bir evin içindediydi ama asıl büyüdüğümüz yer, duvarların ötesindeki mücadeleydi. O evlerde sadece hatıralar değil, idealler de büyürdü. Evimiz küçük, mütevazıydı. Ama içindeki sesler, dışarıdaki fırtınadan daha gürdü. Anamın duası, babamın bakışı ve kitaplarım... Hepsini bana bir yön gösterirdi. Bahçede oynadığımız çocuk oyunları bile ideolojik bir renk taşırdı bazen. Biz çocuk değildik artık, büyümek zorunda kalan yorgun yüreklerdik.

Evimizin önünde koca bir armut ağacı vardı. Dalları hem gölge hem umut olurdu bize. Ağaca kurulu tahtadan bir salıncak vardı, ipleri kalın halatla bağlanmış, yılların sabrını taşırdı. Salıncağa her binişimde rüzgâr, çocukluğunun ellerini saçlarına sürerdi sanki. O salıncakta yalnızca göğe değil, hayallere de sallanırdık.

Zaman dediğimiz şey, bize göre hep ağır aksak ilerlerdi. Belki de çok şey yaşadığımızdan... Bir sabah kahvaltısında bile devlet konuşulur, akşam soba başında milletin geleceği tartışıldı. O evde büyürken sadece ses değil, bilinç de birikir insanda.

İş yaparken mutfaktan veya avludan yükselen bir ses olurdu çoğu zaman. Radyodan gelen İnce Mehmed'in o derin, o suskun çığlığı... Dinlerken ellerimiz durur, gözümüz dalardı. Roman dinlemek bile bizde bir eğitimdi, bir farkındalık, bir taraf tutuşturdu.

O yıllarda evler güvenli limanlardı. Ama dışarısı çalkantılıydı. Kalın duvarlar, ince sızılara çare olamazdı. Radyo başında susarak dinlediğimiz haberler, bazen gözümüze, bazen yürekimize ağrı yapardı. Ama ne olursa olsun, o evde umut eksik olmazdı.

Sonra o evleri, o sokakları, o kokuları terk ettim. Şehirlere taşındık, yurtlara girdik. Ama ne zaman bir pencere bugulansa, içimde o eski ev belirirdi. Sobanın tüütü, merdivenin gıcırtısı, pencereden bakan sessiz halim... Unutulmuyordu.

Gittiğimiz her şehirde, her okulda, her kasabada o evin izini aradım. Her yerin kendine özgü dokusu vardı. Kimisinde bir gömlek ustasının sabrı, kimisinde dağlara simmiş bir türkü saklıydı. Yöresel ağızlar, el işi örtüler, içten gülümsemeler... Anadolu'nun kültürü; farklı ama kardeş, sade ama derindi. Gittiğimiz yerlerde insanın içini ısıtan o tanık sıcaklık hiç kaybolmazdı.

Bugün ardına dönüp baktığında, o evlerin içinden sadece çocukluğumu değil, kimliğimi de alıp getirdiğimi görüyorum. Hangi sınıfı oturursam oturayım, hangi ülkede, hangi şehirde yaşayayım, o ilk ev hâlâ içimde taşıdığım bir bayrak gibi dalgalandırıyor. Ev dediğin şey dört duvar değildir sadece. O duvarlara asılan ilk fotoğraf, sobanın üzerinde unutulmuş bir çaydanlık ya da çatlamış bir seramik tabak... Her biri geçmiş açılan birer kapıdır. Ve her biri, hafızayı canlı tutan küçük tanıklardır.

Şimdilerde zaman daha hızlı, evler daha gösterişli. Ama o sıcaklık, o samimiyet, o yürek titreten sessizlik yok artık. Beton çoğaldı, hikâye azaldı. Evler büydü ama içindeler küçüldü.

Biliyorum, artık çocuk değilim. Ama hâlâ içimde bir çocuk var, o taş evin kapısını aralayıp "Geldin mi?" diyen. Ben ise, her gelişimde biraz daha sessizleşiyorum, biraz daha içime dönüyorum. Çünkü gerçek zaman, o evlerde duruyor. Her hatırla gibi, o ev de beni ben yapan ne varsa içinde saklıyor.

ZAMANIN KATMANLARINDA ZAMAN ALGISI

Çağrı Çankaya

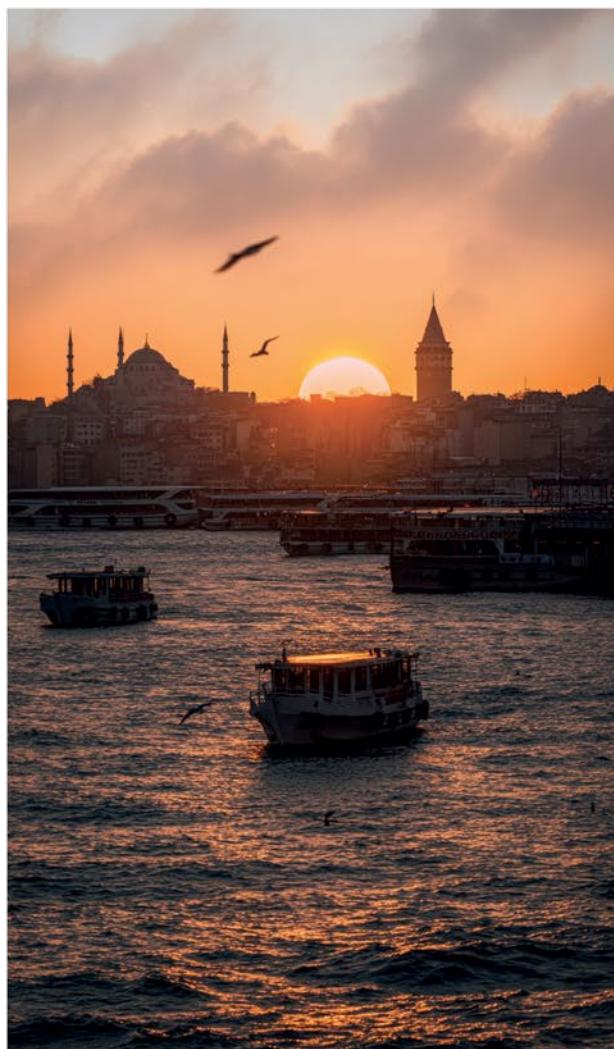
Bir sergi, bir mekân seni bambaşka diyarlara götürebilir. "Kültür Yolu Festivali Çanakkale" kapsamında düzenlenen "Zamanın Katmanları" sergesiyle birlikte yeni bir sanatçı tanıdım: Kenan İşık!

İstanbul'un eserlerine gravür sanatıyla bakmış ve onları ince işlemiş bir sanatçı. İstanbul'da yaşayan birisi olarak, Çanakkale'nin tarihi bir mekânında bu sergiyi gezerken bir anda geçmiş ve gelecek arasında kendimi zaman yolcusu gibi hissettim. Kent Müzesi'nde, Çanakkale'nin tarihini anlatan fotoğraflar ve objelerin arasında İstanbul'un tarihi duruyordu. Sanatçının gravürünyü yaptığı tarihi yerlerin tekrar hafızamda canlandırırken ben de bırakıldığı hislere de yoğunlaştım.

İstanbul öyle bir şehirdir ki sadece trafik, iş kaygısı ve zamanın içinde kaos ve rutine kendini kaptırınlara bir şey ifade etmez. Kalabalık ve günlerin yoğunluğu içinde bunalmış ve sakinlik arayan ruhların çığlığını görürsün. Zaten onlar da bir an önce bu şeherden kaçmak isterler, memleket hasreti ağır basar, anılar ve yaşılmışlıklara sığınmayı düşünürler... Bir de İstanbul'u dinlemeye ve onu yaşamaya kendini adamış ruhlar vardır. Onlara o zaman işte İstanbul, hikayesini anlatmaya başlar, fisıldar her sokağın patikaları, semtlerin kişilikleri ve tarihin izleri sanata dönüşür. Sanatçı ince bir gravür gibi işler o izleri, hatırlamak isteyen insanlara yansıtır kendine has ve özgür diliyle, biraz olsun o ışık varsa içinde o kişilerin, hisler içinde dans eder coşar; başka gözle ve algıyla bakar o sanata... Zaman sadece bir saatin tik takları değildir o anda ve mekânda artık bir insanda nefes bulmuş bir algıdır.

İstanbul'un tarih boyunca yaşayan mimarisinin içindeyken, onun kokusu bile seni kendine çeker. Bir kilisede, ayinde, tütsü ve mum kokuları hafızalara kaydedilirken; bir kasrı dolaşırken tarihin yaşamışlık kokusunu hissedersin. Oradaki eşyalarla bütünleşmiş, hâlâ birileri o odalardan biraz önce geçmiş duygusuyla dolaşırın. Bu mimariler sadece bir taşın varoluşunu simgelemezler. Zamanı meydan okumanın izlerini de taşırlar. Mimariyi yapan da yaptıranda o mekânlarla birlikte anılacağını bilir. O yüzden bazı yapılar gösterisiyle insanı büyüler... Tıpkı serginin gravürlerinde olduğu gibi kendi mimarisi dışında resimde, fotoğrafta ve insanın zihinde bir anlam bulur.

Bazen sanatçının gözünden izlemenin keyfine varır bazen de kendi gözlerimizle görmenin ayrıcalığını yaşarız. Beşiktaş'a gitmeniz gerekiyorsa, Kabataş'ta tramvaydan inerken zamanın kıymetli dakikaları sana aitse yürümeyi de seviyorsanı mutlaka Dolmabahçe Saat Kulesi'yle karşılaşırınsın. O kendi zamanını

yaşayan hâlleri, seni büyüleyebilir ve vaktin dardığını sadece onun ihtişamının kalp atışını duyarsın. Sırkeci Garı, nice ayrınlıklara ve nice kavuşmalara şahitlik etmiştir. Dili olsa da konuşsa o duvarlar ama yine sessizce içinde oturma yerlerinde biraz soluklanmak isterse, onun bakış açısından insanlara şahitlik edebilirsin. Galata Kulesi, ne tarihi olaylar yaşamıştır kim bilir... O da Beyoğlu'nun renkli diyarında insanlığın sohbetlerine, koşuştumasına ve renkliliğine tanıklık ediyor şu modern tarihin dokusunda merak edersen o da anlatmaya hazır ve nazır bekliyor. Biraz meraklısı körükleyecek araştırmana bakar biraz da hayal gücünde sona da onun üstünde çıkararak İstanbul'u seyredebilirsin. Bir çay eşliğinde, çevresindeki kafelerde onunla da sohbet etmek isterse o yerleri anlatan bir romanın sayfalarına dalman yeterli olur.

Geçmiş ve gelecek bir arada şu anın içinde tanıklığını ediyor. Fark ediyor musun? Bu kelimelerin içinde bu cümlelerin etkisinde, sen de bu anı yaşıyorsun. Aynen bir sanatçının bize hissettiğine duyguya gibi şimdiden neredesin, hangi mekânın tanıklığını yapıyorsun bilmiyorum ama yapıların ve yapıtların bize anlattıklarını duymak için o anın içinde kaybolmanın zevkini yaşıyoruz. Bir ev, bir okul, bir iş yeri bile bir canının varlığıyla hayat buluyor. Düşünsene terkedilmiş yapılar ne kadar çaresiz ve hüzen dolu birinin onu yeniden yaşama döndürmesini bekleyen umutlarla, ayakta durmaya çalışıyor. Restore edilmiş yapıtlar, o yeniden doğuşun içinde de ne kadar görkemli ve canlılık dolu oluyor.

Tarih, mekân, yaşamışlık varoluşumuz için ne kadar gerekli... Bizi biz yapan değerler kültürel mirasımız böyle anlam buluyor. O yüzden insanlık için hafızanın birikimi, yeni bakış açılarıyla, bir mimarının alt yapısında gizli olabiliyor. Yaşadığımız evlerin hisleri bile öyle değil mi? Huzur verici, iç açıcı olmasının nedeni bizim duygularımız ve hafızamızdaki anlamında saklı. Onun atmosferiyle bütünleşiyoruz. Seviyor ve hep oraya gitmek istiyoruz ya da bir daha o yerde bulunmak istemiyoruz. Duygular, anılar ve hayatın getirdikleriyle, varlığımızı bütünleyen yapılarda nefes alıyoruz.

ZAMAN YOLCUSUNUN GÖZÜNDEN: ZAMANIN AKIŞI, İNSAN ZİHNİNİN KAVRAYIŞI

Nimet Yıldanoğlu

Zaman kavramına, bir pencere açalım; önsözü Wells'in Ölüm Yolculuğu olan *Zaman Makinesi* eseri. Bir ölüm fermanıyla başlamış olması, yaşam için başı başına bir öğreti olma niteliği hakkında bir fikir veriyor. Zamanın en dokunulur taraflarından biri olan ölüm; geçmiş ve gelecek kavramlarına epik bir ezgi verir.

“Ölüm fermanını alalı on yıl oldu. Bütün bu yıllar boyunca ölüme mahkûm bir adamdım, şimdi de öyleyim ve umudum o ki, uzun yıllar daha öyle olacağım. Böyle bir zaman uzayında ortak düşmanımızı anlattığımız- ya da atlatmaktan ziyade ıskaladığımızın- farkına henüz dün vardım.”

Ve dikkatler ustaca ifadedeki zaman uzayına çevrilir. Zaman uzayı ifadesi Newton'ın zamanı cetvelmişcesine ele alan fikirlerine bir aynadır. Nesnel bir akiştan ve ölçülebilirlikten bahsedilir.

“Gerçekte dört boyut vardır, üçüne uzayın üç düzlemi adını veriyoruz, bir dördüncüsüyse zamandır.”

Burada matematiksel olarak; uzunluk, genişlik ve derinlik olmak üzere üç düzlemden bahsedilir. İkişi birbirine diktir ve bunlar dördüncüyü yani zamanı oluşturur.

Ana karakterimiz Zaman Yolcusu: “Hepimiz zamanda ilerliyoruz; makinenin yaptığı, bu hareketi hızlandırmak,” diyerek bu koordinatları ve Newton felsefesini kullanmıştır. Sadece zaman makinesini kullanmayacak kadar derin ana karakterimiz, yolculuğu sırasında matematiksel verilerin yanında bilişsel olarak da akişin içindedir. Aslında Zaman Yolcusu'nun bilinci, hafızası ve uygırlığa dair endişeleri zihinsel temellidir; bu yüzden niteliksel ve içsel bir boyut taşırlar. Bilincin ve hafızanın kesintisiz akiş olarak tanımı, Bergson'un zaman anlayışıyla buluşur. Yolcunun makineden inip geçtiği, geleceği ve uygırlığı zihinsel olarak yorumlayışı da zaman deneyiminin bir parçasıdır. Bergson, zamanı ‘süre’ (durée) kavramıyla tanımlar. Bu süre, nice ölçülebilir mekanik zamandan farklı olarak binişte yaşanan, niteliksel bir akiştir. Wells'in ana karakteri, bu düşünceden hareketle, “Zaman binişte yaşanan süredir” savını somutlaştırır.

Yolculüğün üç düzlemine terminolojik olarak yaklaşırıksak, geçmiş, şimdî ve gelecek vardır. Geçmiş hafıza, şimdîyi dikkat ve geleceğî beklenî olarak yorumlayan yolcu, Augustinus'un zaman üçlemesi içindedir. Bu üçleme, yolculuğu hafıza katmanları arasındaki gezintiye evirir. Bu üçleme, üç zamandansa zamanı oluşturan üç katmandır. Augustinus'un bu üçlemesi bireysel olmanın yanı sıra uygırlığın deneyimi içinde incelenebilir. Zaman Yolcusu, yolculuk sırasında Eloi ve Morlock'lar ile karşılaşır. Burada bireysel hafızadan, toplumun geçmişî hatırlamak biçimine yani kolektif hafızaya rastlarız. Wells romanında kolektif hafıza üzerine Eloi ve Morlock'ları birbirine zıt iki uygırlık olarak işler.

Eloi'ler uygırlığın “konfor uğruna unutmayı seçmiş” çocuksu, entelektüel ve kültürel birikimden uzak, oyun oynayarak zamanını geçiren kısmıyla, Morlock'lar kolektif hafızanın gömülü, bastırılmış karanlık yönündür; sanayi devriminin işçi torunları gibi çalışkan ve unutkan masumiyetin bedeli kadar vahşileşmiştir. Eloi'ları avlayarak onlara bedel ödetiyorlardır. Burada iki topluluk için verilen keskin örnekler ve özellikler kolektif hafızanın önemini anlatır. Toplumun kimliği olan kolektif hafıza, bize bir mesaj verir; geçmişini unutan toplum, sağlıklı bir gelecek kuramaz.

Bu toplumlar için ilerleme geçmişe dönerek olacaktır. Geçmişten uzaklaştıkça, gelecekten uzaklaşan bu hafıza ve entelektüel hatta kültürel birikim toplumu yok olsa, vahşete sürüklüyor. Zaman Yolcusu, bu toplumu kurtaracak bir şey arar. Bu alegorik anlamda Benjamin'in tarih meleğidir. Ardında yıkıntıları görerek geleceğe sürüklenen melek, Zaman Yolcusu için uygırlığın enkazıdır. Benjamin, Tarih Kavramı Üzerine ilerleme fikrini eleştirir. Tarihi sürekli ileriye giden bir çizgi olarak görmeyi, ardında yıkıntılar bırakan fırtınaya benzetir. Meşhur Angelus Novus (Tarih Meleği) alegorisi kendisini geleceğe sürüklüyor bir fırtınaya rağmen geçmişteki yıkıntıları görmek olarak algılanda da bir fırtınaya sürüklenenin oluşturduğu yıkıntılarıdır. Zaman Yolcusu Eloi ve Morlock'ların ardında bıraktığı yıkıntıları görmenin gelecek için ilerlemenin en büyük adımı olduğu fikrine ulaşır. Benjamin'in meleği, onun omzundadır sanki.

Zaman matematiksel ve bilişsel boyutların içinde, üç denklemli bir köprüdür; geçmiş, şimdî, gelecek. Bunların birbirine sırtını dönmesi demek; ilerlemek, anda kalmak, geçmişe takılmak gibi kalıplarla tanımlansa da felaketdir. Bir zaman yolculuğu yapmış olmak, zamanı en iyi anlama yöntemi olabilir. Zaman Yolcusu, geçmişte, gelecekte ve şu anda zamana bireysel bakışının yanı sıra toplumsal olarak da anlam kazandırmıştır. Kitapta işlenen uygırlıklar; kolektif hafızanın geçmiş ve geleceğin köprüsü olduğunu anlatmıştır. Zaman ve hafıza buluşmuş, bir hikâyeye anlam katmış ve ardından tüm yıkıntıları toplamıştır. Kendimize, yaşadığımız topluma bakarken esas alacağımız iki değer kazanarak bitirdiğimiz bu yazda zaman ve hafızanın; her gün siz zaman makinesine bindirircesine yolculuk yaptırdığını unutmayın. Çünkü hafıza zamanı hareket ettirir. İlerleme mitini reddeden hikayemiz, geçmişî unutmanın fırtinasından bizi koruyacak şeyi bize fisıldır; kolektif hafıza. Kültürüünü ve entelektüel hafızasını yitirmemiş toplumlar, ölüm fermanını kitaplara önsöz olarak yazabilirler.

ZAMANIN YILMAZ TANIĞI: BEYŞEHİR EŞREFOĞLU CAMİ

Merve Çidem

Onca medeniyete ev sahipliği yapmış, her birinden kalan eserlerle, canlı bir müzeye benzeyen ama en çok da bozkırın ortasından bir vaha gibi göz kirpan gölü ile bilinen Beyşehir'deyiz.

Onu "Konya'nın denizi" olarak tanımlayanlar pek de haksız sayılmazlar. Uçsuz bucaksız maviliğiyle, sineye bir tatlı huzur veren Beyşehir Gölü kıyısında, kısa bir yürüyüş ya da bir tekne turu sizlere unutulmaz bir deneyim yaşatır. Bu yöreye özgü etli ekmekti tadıp sokak aralarında ahşap işçiliği yapan ustaların sanatını seyretmek bir başkadır. Hele bir de Konya düğünlerinden birine rast gelirseniz değimeyein keyfinize. Cebinizden tahta kaşığı çıkarıp o bamya çorbası senin, bu düğün pilavı benim derken lezzet cümbüşünün cazibesinde kaybolursunuz. **Kendinizi kaybolduğunuz yerden çıkarıp bu coğrafayı biraz daha yakından tanımak isterseniz tam da bu noktada yönünüzü benzersiz bir hazineye, Eşrefoğlu Cami'ne çevirmelisiniz.**

Beyşehir'in sinesinde saklı bu eşsiz cevher Beyşehir gölüne sadece 250 metre uzaklıkta ve tarihin yılmaz tanığı olarak 700 yıldan fazladır burada arzı endam ediyor. Anadolu Selçuklu Devleti'nin son demlerinde ortaya çıkan Eşrefoğulları Beyliği döneminden kalma bu cami adını bölgeyi imar eden Eşrefoğlu Süleyman Bey'den alıyor.

Bu camiyi benzerlerinden farklı kılan birkaç özel yönü var. Sırasıyla hepsini ele alıp ilgimizi neden bu camiye vermeliyiz anlatmak istiyorum.

Burası düz damlı ve ahşap direkli bir cami, bu bakımından Selçuklu geleneğini devam ettiriyor ancak onu diğerlerinden ayıran en önemli özelliği "Dünyadaki ahşap direkli camilerin en büyüğü" olması.

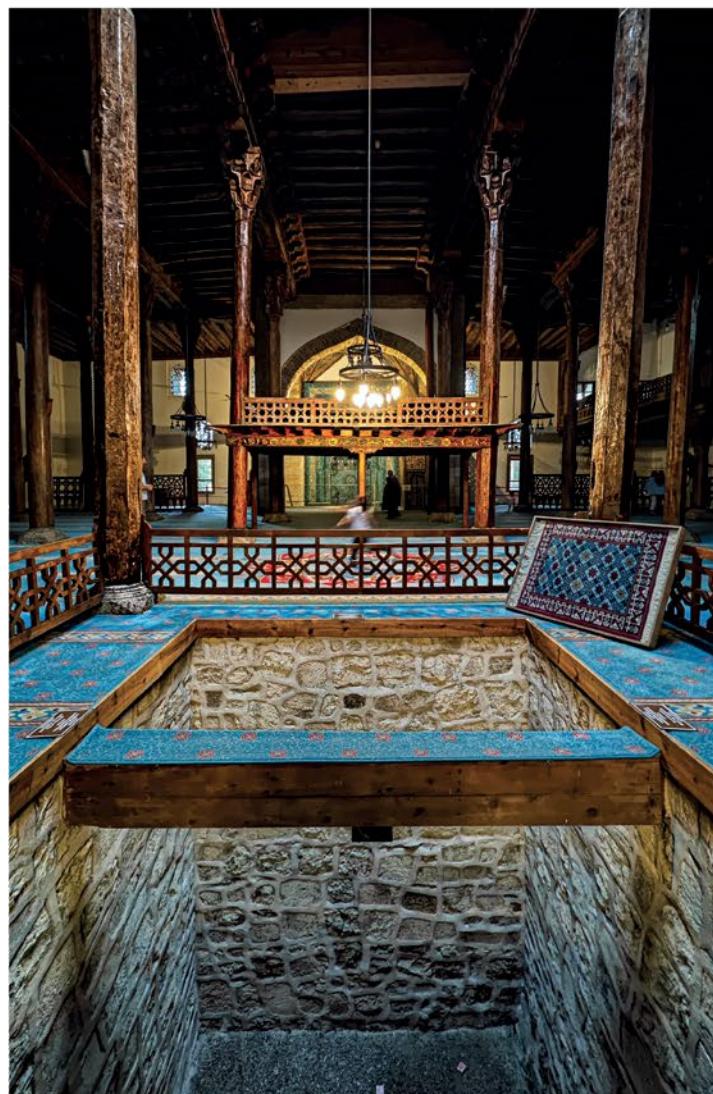
Direklerin her biri Toroslardan kesilerek getirilmiş. Bu kerestelerin camiyi taşıyan sütunlar olarak yüzlerce yıl ayakta kalabilmesi için, altı ay boyunca Beyşehir Gölü sularında bekletildiği ve sonrasında fırınlanıp kurutulduktan sonra işlenip kök boyalarıyla süslenerek camiye hayat verdiği anlatılıyor. Burada karşımıza önemli bir detay çıkıyor, fırınlanmış olan bu kerestelerin kırılıp çatlamaması için belli bir oranda neme ihtiyacı varmış. Cami yapılmırken ise bu ihtiyaç düşünülerek camiye oldukça özgün bir bölüm ekleniyor: Karlık.

Kesme taştan yapılan taç kapıdan girdiğimizde bizi karşılayan "karlık", yaklaşık yedi metre derinliğinde bir çukur ve çukurun üzeri de bundan yaklaşık yüz yıl öncesine kadar açıkmiş. Kişiin düz damda biriken karlar, caminin üstündeki açıklıktan bu karlık bölümüne kürünür ve tüm kar bu kuyuda biriktirilirmiş. Bu sayede cami sütunları için gerekli nem sağlanarak bunca yıl ayakta kalması sağlanmış. Karlık sadece ortama nem vermiyor aynı zamanda içinde biriken kar, zaman zaman çeşitli amaçlarla kullanılabiliyormuş. Hatta yazın yavaş yavaş eriyen kar suları sayesinde camiye serin hava sağlanmış. İşte dünyada eşine benzerine rastlanmayan bu mimari deha Eşrefoğlu Cami'nin bambaşa bir yerde konumlanmasını sağlıyor.

Camide ilerlemeye devam edip karlık kuyusunu geçtiğimizde, içerisinde hayran olacağımız daha pek çok detay olduğunu fark ediyoruz. Öncelikle künde kari denilen bir teknikle yapılan minber, yörende yaygın olan ahşap işleme sanatının en güzel örneklerinden biri. "Çivisiz" de denen bu teknikle, geometrik biçimlerde kesilen küçük ahşap parçaları çivilenmeden veya yapıştırılmadan sadece birbirlerine geçirilerek tipki bir yapboz gibi birleştiriliyor. Sanatçı bu tekniği kullanarak minberin yan cephesine Dünya, Güneş ve çevresinde yıldızlarla muhteşem bir kompozisyon nakşetmiş. Minberin kapısında ise nefis bir kûfi hatla Allah, Muhammed ve dört halifenin adı yazıyor. Çevresindeki çiçekli işlemelerin ise cennet tasviri olduğu söyleniyor. Bunların tümünün birbirine geçen parçalarla yapıldığı düşünülünce bunca yıl orijinal halini korumuş olması tesadüf olabilir mi sorusunu akıllara getiriyor.

Yönüümüzü mihraba çevirdiğimizde, mihrap ve mihrap önü kubbesinde Anadolu'da görüp görebileceğimiz en nadide çini işlerinden biriyle karşılaşıyoruz. Turkuaz-lacivert tonlarıyla Selçuklu çini sanatını en güzel haliyle yansitan mihrabın ortasındaki güneş, Selçuklu Devleti'ni, çevresindeki 24 ok da 24 Oğuz Boyu'nu temsil etdiyormuş. Mihrabın kuşağına ve kubbenin çevresine Kur'an-ı Kerim'den ayetler işlenmiş. (Ayete'l-Kürsi ve Tevbe Suresi 18. ayet)

Sütunlarda, tavanda ve esasında cami içinde usta ellerin dejdiği her yerde gördüğümüz, her biri başka anlam taşıyan süslemeler o dönemdeki sanatın ve zevkin kusursuzluğunu gözler önüne seriyor.

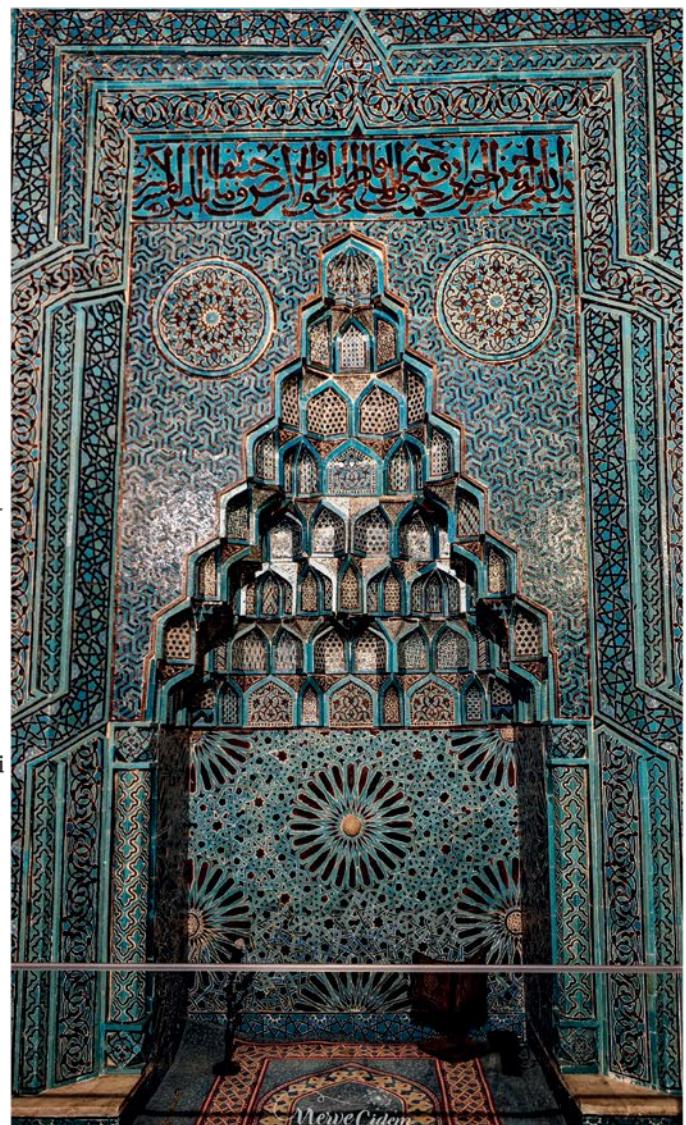
Burası, günümüzdeki tek tip ibadethanelerinin karşısında her detayı özenle düşünülmüş, zamanın ve insanın hoyrat dokunuşlarına rağmen, zarafetinden zerre ödün vermeyen muazzam bir yapı.

Yeraltındaki çilehanesiyle, surlara çıkan dehlizleriyle hasılı tüm özgünlüğüyle zamanın yipratan yüzüne meydan okuyan Eşrefoğlu Camii kültürümüzün gözbebeği olarak Beyşehir'de sizleri bekliyor.

Mihrabın sağında kalan kapıdan girince çıkan bir bey mahfili bulunması, caminin sadece ibadet amaçlı değil aynı zamanda devlet işleri ve divan toplantıları için de kullanıldığını gösteriyor. Bey mahfilinin tam karşısında ise öyle bir kadınlar mahfili var ki buradaki ahşap işçiliğini herkes görmeli. Kadınlar içeriyi rahatlıkla görebilsin ama aynı zamanda mahremiyet korunsun diye kafes usulü yapılan bu bölüme giriş taç kapıdan itibaren ayrılmış.

Camiye Osmanlı Dönemi'nde bir müezzin mahfili eklenmiş ve böylece Eşrefoğlu Camii bu üç mahfili bir arada olduğu ender eserler arasında yerini almış.

Mihrabın solunda kalan pencere Eşrefoğlu Süleyman Bey ve ailesinin kabrine açılıyor. Yaklaşık 40 yıl hüküm sürmesine rağmen bu nadide eseri bize miras bırakan bu devlet adamı türbesini de caminin bitişine yaptırmış. Türbe camiden ayrı ve aynı zamanda camiye bitişik. Süleyman Eşref Bey'in sağlığında yaptırdığı bu türbenin de kubbesi de çinilerle süslenmiştir.

AZİZE (HOSİA) PARASKEVİ VE ESKİMEYEN ZAMANIN YOLCULARI

Dilek Özcan

Eskinin izini sürmek, uzun yıllar önce yaşamış insanları ve hayatları düşünmek benim için bir zaaftır. Bu yüzden fırsat buldukça müze gezерim. Gittiğim yer neresi olursa olsun, ilgimi ilk çeken yerleri tarihi eserleri olur. Yıkılmış gecekondu mahalleleri bile benim için açık hava müzesidir. Orada zamanında yaşamış insanları hayal ederim.

Yıllar önce Selimpaşa'ya taşındığında da ilk yaptığım sokakları gezmek ve tarihini keşfetmek oldu. Azize Paraskevi'yi de böyle tanımışım. Onun adına yapılmış kilisenin kalıntıları üzerine kurulu parkta bulunan tabelada, hakkında yazan bilgiler ilgimi çekmişti. Sonrasında sıkılıkla bu parka gelir oldum. Burada oturmak bir nevi terapidir benim için. Ağaçları izlerken, rüzgarı hissederken, denize bakarken bile sanki Azize hep oralarda bana eşlik etmiştir. Azize'nin kilisenin merdivenlerinden çıktığını veya bir şapelde dua ettiğini hayal ederim, denize onun gözüyle bakmaya çalışırmı.

Bir ağustos sabahı, tur otobüsünden, onde bir papaz, arkada birkaç kadın ve erkek inip limana doğru giden sokaktan yürüdüklerini görünce Azize Paraskevi Kilisesi'nin ziyarete geldiklerini anladım. "Yok olmuş veya kalıntıları kalmış, uzak bir yeri insanlar neden ziyaret eder," diye düşündüm. Beni ona çeken neydi bilmiyordum, doğduğu evin toprağına basıyor olmak mı? Onu detaylı araştırmak ve onu ziyarete gelenlerin amacını öğrenmek için Epivates Bigados Derneği Başkanı Serbay Koçoğlu'na ulaştım. "Ona, 'İnsanlar neden bir izin peşinden gidiyorlar, Azize onlar için neden önemli?' diye sordum. Bana uzun uzun Azize Paraskevi'yi anlattı. Azize'nin naaşının Romanya'da olmasına rağmen buraya şaşırıcı şekilde çok ziyaretçi geldiğini, insanların onun doğduğu toprakları görmeye daha çok ilgili olduğunu, öyle ki gelenlerden parktan bir avuç toprağı hatıra olarak alanlar olduğunu, söyledi.

Azize Paraskevi, eski adıyla Epivates olarak bilinen mahallede doğup büyümüş (M.S. 910-930) Rum Ortodoks Hıristiyanları için önemli bir kişiydi. Rivayete göre çocuk yaşta Hz. İsa'nın sesini duymuş ve kendini dine adamıştır, yıllar sonra -hala kesin olarak açıklanamayan bir nedenle- çok sevdiği Epivates' ten ayrılip Kudüs'e gitmiştir. O, denizcilerin koruyucusu olduğuna inanılan Azize'yi, ne var ki ölümü bile denizde olmuştu. Ölümünden kısa bir süre önce gemiyle dönüş yolculuğuna çıkmış, doğduğu evin toprağına birkaç km kala deniz kazasında hayatını kaybetmiştir. Ölümü kadar naaşının ülkeler arasında gidip gelmesi de trajiktir. Epivates 'yolcular' demekti; Azize de hem yaşarken hem ölümünden sonra bu hayatı garip bir yolcu olmuştu, doğduğu yerin adı gibi. Geriye de kendi adını taşıyan kilise hatıra olarak kalmıştı.

Oysa Azize, adını taşıyan bu kilisede hiç bulunamamıştı. Onun anısına, doğduğu evin yıkılmasından ve ölümünden seneler sonra o dönemin yerel halkın ve eşrafının katkılarıyla kilise inşa edilmişti. Azize (Hosia) Paraskevi Kilisesi, 1817'de büyük bir yangında hasar almış ve sonraki yıllarda yeniden yapılmış, 1923'teki mübadele dönemine tanıklık etmiş, 1979'da yıkılmış ve geriye kalan duvarının üzerine yıllar sonra oyun parkı inşa edilmişti.

Şimdiki ise farklı ülkelerden gelen "yolcular" buradan geçerken veya her 14 Ekim Azize Paraskevi Anma Günü'nde bu kiliseyi ziyaret edip onu yâd ediyorlar.

Kutsal saydığımız değerler neyse veya ortak acıları izleri nerede varsa, oraya, kendimizi, köklerimizi bulmak, hissetmek ve onları anılarını zaman içinde unutmayalım diye gideriz. Belki unutmak kadar unutulmak da istemiyoruz. Belki Azize de Kudüs'te unutulmak istemediği için Epivates'e dönmüştü veya anılarını bulmak ve hatırlamak için evine dönmek istemişti. Eğer gemi kazası olmasaydı doğduğu evde yaşamaya devam edecek, belki de kendi evini elleriyle kilise yapıp mahallesine açacaktı. Belki de zaman olması gerekeni seneler geçse de tekrar ediyordu ister bir fotoğraf ister bir yıkıntı ister bir kolye olsun, anıları belleğimizde kaplumbağa misali taşıyan zaman yolcularıız.

ZAMANIN SESSİZ BEKÇİLERİ: SAHAFLAR VE ANTİKACILAR

(KOZA ANTİK SAHAF) İLE RÖPORTAJ

Her eşya bir yolculuktadır. Nesiller arasında dolaşıyor, evden eve taşınıyor, bazen bir çekmecede unutuluyor. Ama bir gün biri çıkarıyor, "İşte yillardır aradığım," diyor. O an, eşyadan daha büyük bir şey aktarılıyor: duygunun kendisi.

1. Sizi sahaflığa/antikacılığa çeken şey ne oldu? Kendi hayatınızda hafıza ile ilişkiniz nasıl şekillendi?

Bu sorunun cevabı belli bir süre, uzun bir yol demekti. Mutluluk, başarı gibi kavramları henüz bilmediğimiz yaşıladı. O zamanlar okulda oyun saatinde kuklaları oynatma görevi bana aitti. Yaşı alıkça bazı şeyler oldu; olmayan, devam etmeyen iş süreçlerim beni hep tanıdığı olduğum bir hayata çekiyormuş aslında: sahaflık ve antikacılık. Anasınınında kuklaları oynattığım, kitap düzenlemesi yaptığım kısım, sahaf dükkânımın boş haline benzıyor. Ben baktıkça o anlara gidiyorum. Bir başkası için ise farklı bir sahne ve duyguya canlanıyor. Hafıza dediğimiz şey, bazen bir fotoğrafla, bazen bir kitabın arasında unutulmuş kartvizitle, bazen de kimsenin önemsemediği bir objeyle açılan kapılar gibidir. Bu iş beni hep o kapıların ardına çağırdı.

2. Hiçbir kitabın ya da eşyanın sahibine dair sizi şaşırtan bir hikayesine tanık oldunuz mu?

Bizim dönemimizde cips poşetlerinden hayvan figürleri plastik arabalar çıktı. Annem "torunlarım oynar, hatırlası olur." diyerek saklamış. Bu süreç tam 25 yıl. Kitap ve antika işine girdikten sonra bu figürler akıma geldi. Abimin kızı da uzun bir süre bu oyuncaklarla oynadı. Artık hatırlanın aktarım zamanı geldiğinde, siteye yükledim. Bir saat içinde şöyle bir mesaj aldım; "Güzel kardeşim, ben yillardır bu oyuncakları arıyorum." O gün hepsini almıştı. Ben de değerini bilen birine vermenin gönül rahatlığını yaşadım. Aslında her eşya bir yolculuktadır. Nesiller arasında dolaşıyor, evden eve taşınıyor, bazen bir çekmecede unutuluyor. Ama bir gün biri çıkarıyor, "İşte yillardır aradığım," diyor. O an, eşyadan daha büyük bir şey aktarılıyor: duygunun kendisi. Biz sahaf ve antikacılardır işte bu duygunun şahitleriyiz.

3. Sizce zamanın insanı sahaf ve antikacılara nasıl bakıyor?

Eski dönemler üzerinden baktığımızda, sahafların görev şekli aynı değil. Fikir alışverişinin olduğu, tatlı pazarlıkların yapıldığı, raflarda kitapların bulunduğu yerlerdi. Bu dönemin insanı, mânasını kaybetmiş gibi. Bir antikacı ya da sahaf dükkânına girdiğinde nasıl faydalanağınızı bilemiyor. Fakat zaman geçtikçe, ilgi arttıkça, kaset, plak ve eski eşyaları sormaya geliyorlar. Aslında buralar insanın zamana bakışını belirleyen yerler. Geçmişe önem verenler, geçmişteki bir objeye de önem veriyor. Buraları al sat gibi görenler de var, günlerce bu mekânda vakit geçiren de...

Şimdiki ise yeni kuşak yavaş yavaş tanıiyor. Bir plak çalan gencin gözlerindeki şaşkınlık, bir daktilyoya dokunan çocuğun heyecanı bana umut veriyor. Belki de zamanın insanı hâlâ arıyor; sadece aradığı şeyi sahafların ve antikacıların kapısında bulabileceğini unutmuş durumda. Bizim görevimiz, bu kapıyı açık tutmak.

4. Toplumların belleğini korumada sahafların ve antikacıların rolünü nasıl görüyorsunuz?

Sahaflar ve antikacılardır asılca toplumların sessiz hafıza bekçileridir. Bizim raflarımızda duran kitaplar, bir zamanlar birinin elinde okunmuş, altı çizilmiş, belki kenarına not düşülmüş hayat parçalarıdır. Aynı şekilde antikaların her biri, bir evin, bir dönemin, bir yaşam biçiminin hatırlasını taşıır. Biz sadece eşya ya da kitap satmıyoruz; geçmişin sesini, kokusunu, duygusunu bugüne aktarıyoruz. Toplum belleği işte böyle korunur: birinin unuttuğunu, bir başkasının yeniden hatırlamasıyla. Bugün eski ve eskiye dair şeyleri toplayacak ve koruyacak kişi sahaflar ve antikacılardır.

Bazen bir mektup bulurum, kenarında eski bir mürekkep izi, yarılmış bir cümle... O satırların arasında koca bir hayat gizlidir. Biz bunları koruyarak aslında toplumun kaybolmaya yüz tutmuş parçalarını saklıyoruz. Eğer bu dükkânlar olmasa, geçmişin sesi çok daha çabuk susar

5. Sahaf dükkânınızda ya da antikacı tezgahınızda karşılaştığınız en zamansız "an" neydi?

Bir kitap ya da eşya değil, bir yaşam mimarı ile karşılaşmadı: otuz yıldır görmemişti anasını, öğretmenimi dükkanında gördüğüm gün benim için zaman durmuştu. O an, kitapların ve eşyaların arasından bir çocukluğun geri gelmesi gibiydi. Sanki yillardır hiç geçmemiş, ben hâlâ o küçük sınıfta kuklaları oynatan çocuktur. Öğretmenimle göz göre geldiğimde raflardaki kitaplar, masadaki objeler, zamanın bütün yükü bir anda eriyip gitti. İşte sahaflik böyle anlar yaşıyor: zamanı durdurup insanı kendi köklerine geri götürüyor.

EVREN

OLAĞANÜSTÜ BİR ZAMAN MAKİNESİ

Suay Arsev

“Saatin kendisi mekân, yürüyüşü zaman, ayarı insandır. Bu da gösterir ki zaman ve mekân insanla mevcuttur.

Ahmet Hamdi Tanrıpinar/Saatleri Ayarlama Enstitüsü

Zaman, yaşam aşamalarımızın sırasının düzenleneceği bir boyut. Doğum ölümden önce gelir, bir mevsim diğerini sonlandırrır. Birbirini izleyen olayların birleştirici olması, zaman ilişkisel karaktere sahip olmasıdır. İnsanın var olduğundan beri dikkatini çeken ve onu araştırmaya iten bir olgu olmuştur. Zaman, çok eski dönemlerden beri insanoğlunun dikkatini çeken ve onu araştırmaya iten bir olgu olmuştur. Zaman, bir yöne doğru ilerler ve tek başına bir nesne olamaz. Zaman kavramı üzerinde düşünmeye başladığında, yaşamı boyunca çok sayıda makale ve bilimsel kitaplar yanan Stephen Hawking ile karşılaştı. Stephen Hawking, insanoğlunun yüzyıllardır cevabını aradığı sorulara Zamanın Kısa Tarihi adlı eserinde yer vermektedir. Bu eser 1988 yılında yayımlandığında, kırk dile çevrilerek çok satanlar listesinde kalmıştır. Günümüzde de bu çizgisinden vazgeçmemiştir. Peki, “Eseri bugün bile bu kadar kıymetli yapan nedir?” sorusu aklımıza gelmektedir. Eserin bu kadar popüler olması, yazarın kullandığı dile bağlanabilir. Yazar, fizik alanında uzman olmayan bir okur kitlesine de basit ve anlaşılır bir dille, bilim insanların soracağı oldukça zorlayıcı konularda bilgi aktarmaktadır. Zaman ve evrenle ilgili bu önemli sorulara cevap arayan Hawking kimdir?

Baş Döndürücü Fikirlerin Ustası Hawking

Oxford'da 1942 yılında dünyaya gelen İngiliz fizikçi Stephen Hawking, lisans eğitimini Oxford Üniversitesi'nde tamamladıktan sonra, Cambridge Üniversitesi'nde doktora yaptı. Henüz 21 yaşındayken, doktora eğitimine devam ettiği sırada ALS hastalığına yakalandı. Motor nöronlarının ölmesi sebebiyle beynin kasları kontrole edemediği bu hastalığa yakalananlara genellikle birkaç yıl ömür biçilse de Hawking 50 yıldan daha uzun bir süre yaşamayı başardı. Kuramsal fizikçinin sağlığını son yıllarda giderek kötüleştirdiği biliniyor. Geçtiğimiz yıl Roma'ya yaptığı bir ziyaret sırasında, hastanede tedavi görmek zorunda kalmıştı. Stephen Hawking, 14 Mart 2018'de Cambridge'de 76 yaşında hayatını kaybetti.

Hawking'in eserinden yola çıkarak, bugün tanıtımıza çalıştığımız kitabımız ise onun yol arkadaşı Leonard Mlodinow'un "Zamanın Daha Kısa Tarihi" adlı eseridir. Eserimiz, yazar tarafından daha da anlaşılır olması için örneklerle somutlaştırılmıştır. Zamanın Daha Kısa Tarihi eserin aslına bağlı kalarak on bir bölümden oluşmaktadır. Son bölümünü on ikinci bölüm gibi düşünecek olursak yazarın hayatına rehber olan Albert Einstein, Galilei, Newton oluşturmaktadır.

Bir Uçtan Bir Uca On İki Bölümlük Uzay

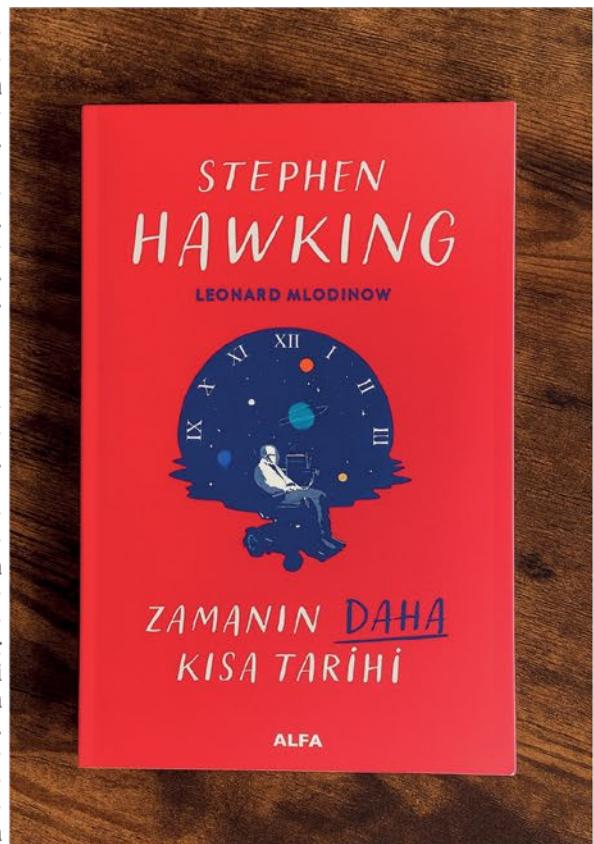
Bilime merak duyan, evreni ve zamanı araştıran herkesin sormak istediği belki de cesaret edemediği soruları sorup bunlara anlaşılır cevaplar veren, okuru sıkmadan aydınlatan, öğretici bir anlatıma sahip bir eser Zamanın Daha Kısa Tarihi. Bu eser, elinize bir kağıt bir kalem alınarak okunmalıdır. Çünkü okuma sırasında altını çizmeye ve not almaya sıkça ihtiyaç duyacaksınız.

Eserin ilk bölümü, evreni betimleyerek başlıyor. Okur, başlangıçta eser hakkında ilk izlenimlere sahip oluyor. Kitapta hangi soruların cevaplarını bulacağını öğreniyor. Elinde tuttuğu eserin diğer bilim kitaplarından nasıl ayrıldığını fark etmiş oluyor. İkinci bölümde ise evreni tanımlamaya çalışıyor.

Eserin Üçüncü Bölümü: Kızıla Kayma

Evrenin durağan olmadığını ve sürekli genişlediğini öğreniyoruz. Bir balon gibi şişmeye çalışan bir evren modeliyle karşılaşıyoruz. Verilen örnekler fizik gibi zor bir bilimi kolaylaştırıyor.

Evrenin sadece merkezinde olmayı bırakmış olan insan, şimdi bir de evrenin genişliğini kabul etmek ve hatta her geçen gün keşfedilecek galaksilerden uzaklaştığı gerçekini kabul etmek zorunda kalıyor. Aynı zamanda Friedmann'ın varsayımdan da bahsediyor. Friedmann büyük ölçüde bakarık evrenin simetrik olduğu ve her yerin aynı olduğunu aktarıyor. Dördüncü bölüme gelindiğinde görelilik ilkesiyle herkesin kafasında oluşan bir belirsizlik durumunu açıklamaya çalışıyor. En dikkat çekici konulardan biri olan zaman yolculuğu, bilim kurgudan daha gerçekçi bir hâl alıyor. Zamanın ileriye bir yönde gitmesi, bir fincanın kırılması örneğiyle somutlaştırılıyor. Bu eserle Hawking bilim adına çok önemli bir yol katetmiş oluyor. Onun izinden gelen Mlodinow ise hocasının uzattığı ışığı daha da güçlendirek eseriyle günümüzün aydınlanmasına katkı sağlıyor ve geleceğin yolunu açıyor. Sonuç olarak bilim insanlığının nereden gelip nereye gittiği konusunda heyecan verici bir serüvenin öyküsüdür. Bu öyküde bilimde zorlukla elde edilen başarılar, bilimle uğraşanların yaşadıkları zorluklar, buluşlara kaynaklık eden ilginç esin kaynakları, başarılar, yaratıcı hayal gücü örnekleri, buluşları ortaya koyma yolunda çekilen büyük sıkıntılar, dogmalara karşı edilen savaşları görmekteyiz. Bu eserle insanlığın heyecanı verici bir öyküsüne şahitlik edeceğiniz bir yolculuğa çıkmaya hazır olmalısınız.

**SICHERN SIE SICH BIS ZU
50% RABATT**
auf Ausstellungsküchen!

Perfekte Küchen
**Maßgeschneidert
für Ihr Zuhause.**

nobilia

NEFF

Miele

BOSCH

SIEMENS

BORA

**3 einfache Schritte
zur Traumküche**

01 *Terminbuchung*

Vereinbaren Sie telefonisch einen
kostenlosen Beratungstermin bei uns.

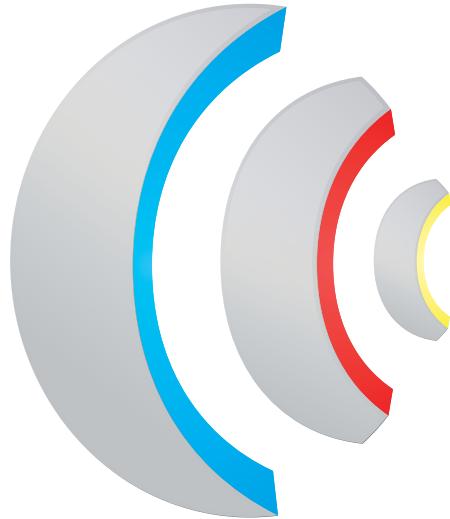
02 *Küchenplanung*

Vermessung Ihrer Räumlichkeiten und
gemeinsame Planung mit unseren
Experten vor Ort

03 *Lieferung*

Nach erfolgreicher Planung liefern
und montieren unsere Handwerker
Ihre Traumküche - termingerecht.

JETZT ANRUFEN!

ÇELIK TGA

Technische Gebäudeausrüstung Meisterbetrieb

Heizung
Sanitär

Erneuerbare Energien

Vincenzstr.8-12 • 51065 Köln

Mobil: 0172 - 590 47 57

E-Mail: celik.erkan@web.de

SHAPE

ATÖLYE DEN DİREK MÜŞTERİYE
UYGUN FİYAT, YÜKSEK KALİTE

Kendi atölyemizde
özenle ürettiğimiz zarif
koleksiyonlarla, işçilikten
tasarıma kadar her
aşamada mükemmel
hedefliyoruz.

MODELLERİMİZ:

- 3 lü / 2 li Adana Burması
- Ajda Bileziği
- Basak
- Kibrit Çöpü
- Aşk düğümü

KAMPANYALARIMIZ:

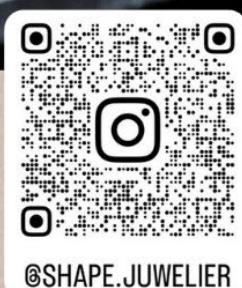
Pırlantada
%30 indirim

Evlilik ve Nişan
Yüzüklerinde
%25 indirim

En kaliteli ürünleri, en
uygun fiyatlarla
sunuyoruz!

Shape Juwelier
Dellbrücker Hauptstraße 110
51069 Köln

©SHAPE.JUWELIER